ĢENERĀLADVOKĀTES VERICAS TRSTENJAKAS [*VERICA TRSTENJAK*] SECINĀJUMI,
sniegti 2010. gada 6. jūlijā [1]

I — Ievads

1. Izskatāmās lietas pamatā ir *Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság* (Budapeštas II un III iecirkņa tiesa, turpmāk tekstā — "iesniedzējtiesa") lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar EKL 234. pantu [2], ar kuru tā ir uzdevusi Tiesai vairākus jautājumus par Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos [3] interpretāciju.

2. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iemesls ir tiesvedība starp *VB Pénzügyi Lízing Zrt.* (turpmāk tekstā — "prasītāja pamata prāvā") un Ferencu Šneideru [*Ferenc Schneider*] (turpmāk tekstā — "atbildētājs pamata prāvā") par kredīta atmaksu. Tajā tostarp tiek risināts jautājums, kāda ir Tiesas nozīme, nodrošinot Direktīvā 93/13 paredzēto patērētāju tiesību aizsardzības līmeņa vienveidīgu piemērošanu visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Uz šo jautājumu ir jāatbild, ņemot vērā līdzšinējo Tiesas judikatūru, it īpaši 2009. gada 4. jūnija spriedumu lietā C-243/08 *Pannon* [4].

II — Atbilstošās tiesību normas

A — *Kopienu tiesiskais regulējums*

1) Tiesas Statūti

3. Saskaņā ar Protokola par Tiesas Statūtiem 23. pantu:

"Gadījumos, uz kuriem attiecas ES līguma 35. panta 1. punkts, EK līguma 234. pants un

1 — Oriģinālvaloda — vācu.

2 — Saskaņā ar 2007. gada 13. decembra Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (OV C 306, 1. lpp.), prejudiciālā nolēmuma tiesvedība tagad ir reglamentēta Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantā.

3 — OV L 95, 29. lpp.

4 — 2009. gada 4. jūnija spriedums lietā C-243/08 *Pannon* (Krājums, I-4713. lpp.).

EAEK līguma 150. pants, attiecīgā dalībvalsts tiesa dara zināmu Tiesai savu lēmumu apturēt lietas izskatīšanu un nodot lietu Tiesai. Tiesas sekretārs šo lēmumu pēc tam paziņo pusēm, dalībvalstīm un Komisijai, kā arī Padomei vai Eiropas Centrālajai Bankai, ja kāda no tām izdevusi aktu, kura spēkā esamība vai interpretācija tiek apstrīdēta, un Eiropas Parlamentam un Padomei, ja šīs abas iestādes kopīgi izdevušas aktu, kura spēkā esamība vai interpretācija tiek apstrīdēta.

4. Sakarā ar Lisabona līguma, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, spēkā stāšanos 2009. gada 1. decembrī tika grozīts arī Tiesas Statūtu 23. pants [5]. Taču šajos grozījumos attiecībā uz prejudiciālā nolēmuma tiesvedību, kas tagad tiek reglamentēta LESD 267. pantā, ir veikti tikai daži grozījumi.

2) Direktīva 93/13

Puses, dalībvalstis, Komisija un, attiecīgā gadījumā, Eiropas Parlaments, Padome un Eiropas Centrālā banka ir tiesīga divos mēnešos pēc šāda paziņojuma iesniegt Tiesai lietas izklāstu vai rakstiskus apsvērumus.

5. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 1. panta 1. punktu tās mērķis ir saskaņot dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju.

6. Direktīvas 3. panta 1. punktā ir noteikts:

Gadījumos, uz kuriem attiecas EK līguma 234. pants, Tiesas sekretārs attiecīgās valsts tiesas lēmumu paziņo arī valstīm, kas nav dalībvalstis, bet kas ir Eiropas Ekonomikas zonas līguma līgumslēdzējas puses, kā arī EEZ līgumā minētajai EBTA Uzraudzības iestādei, kas divos mēnešos pēc šāda paziņojuma Tiesai var iesniegt lietas izklāstu vai rakstiskus apsvērumus, ja konkrētā lieta ir saistīta ar EEZ līguma darbības jomām.[..]"

"Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam."

5 — OV 2008, C 115, 210. lpp.

7. Tās pašas direktīvas 6. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

8. Direktīvas 7. panta 1. punkta redakcija ir šāda:

"Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos."

B — *Valsts tiesiskais regulējums*

9. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka Ungārijas likumdevējs Direktīvu 93/13 ir transponējis pakāpeniski. Šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums ir pieņemts ar 2006. gada Likuma Nr. III grozījumiem, no kuriem tostarp izriet Civilkodeksa (turpmāk tekstā — "CK") 205/A, 205/B un 209.–209/B pants.

10. Saskaņā ar CK 205/A panta 1. punktu par vispārējiem līguma noteikumiem ir uzskatāmi tādi līguma noteikumi, kurus vairāku līgumu noslēgšanai viena [līguma] puse ir vienpusēji noteikusi jau iepriekš, otru [līguma] pusi neiesaistot, un kuri atsevišķi starp pusēm netiek apspriesti.

11. CK 205/A panta 2. punktā ir paredzēts, ka pusei, kas piemēro vispārējos līguma noteikumus, ir pienākums pierādīt, ka līguma noteikumus puses ir atsevišķi apspriedušas. Šī tiesību norma pēc analoģijas ir jāpiemēro arī tad, ja starp pusēm ir strīds par to, vai tās ir atsevišķi apspriedušas līguma noteikumus, kurus jau iepriekš vienpusēji noteikusi puse, kas slēdz līgumu ar patērētāju.

12. Atbilstoši CK 205/A panta 3. punktam vispārējo līguma noteikumu izvērtēšanā nav nozīmes to noteikšanas apjomam, formai, veidam un apstāklim, vai noteikumi ir ietverti līgumā vai ir noteikti atsevišķā dokumentā.

13. Atbilstoši CK 205/B panta 1. punktam vispārējie līguma noteikumi kļūst par līguma sastāvdaļu tikai tad, ja to piemērotājs otrai

pusei ir devis iespēju uzzināt to saturu un ja tā šiem vispārējiem līguma noteikumiem tieši vai netieši piekrīt.

14. Saskaņā ar CK 205/B panta 2. punktu otru pusi atsevišķi informē par tādiem vispārējiem līguma noteikumiem, kas būtiski atšķiras no parastās līgumtiesiskās prakses vai no līgumtiesību regulējuma vai no iepriekš starp pusēm noslēgtas vienošanās. Tāds noteikums kļūst par līguma sastāvdaļu tikai tad, ja otra puse tiem tieši piekrīt pēc tam, kad tās uzmanība uz [šo noteikumu] ir vērsta ar atsevišķi norādītu informāciju.

15. Atbilstoši CK 205/C pantam, ja vispārējie līguma noteikumi atšķiras no citiem līguma noteikumiem, par līguma sastāvdaļu ir uzskatāmi pēdējie.

16. Saskaņā ar CK 209. panta 1. punktu vispārēji līguma noteikumi un atsevišķi neapspriesti patērētāju līguma noteikumi ir negodīgi tad, ja, pārkāpjot prasību par labticību un godīgumu, ar tiem vienpusēji un nepamatoti paredzētas no līguma izrietošas pušu tiesības un pienākumi, kas kaitē tai līgumslēdzējai pusei, kas līguma noteikumus nav noteikusi.

17. CK 209. panta 2. punktā ir noteikts, ka, konstatējot noteikuma negodīgumu, ir jāizvērtē katrs līguma noslēgšanu veicinošais apstāklis, pakalpojuma, par kuru notikusi vienošanās, veids un šī noteikuma saistība ar citiem līguma noteikumiem vai citiem līgumiem.

18. Līguma noteikumu atbilstoši CK 209. panta 5. punktam nevar uzskatīt par negodīgu, ja tas ir paredzēts tiesību normā vai formulēts atbilstoši tiesību normai.

19. Saskaņā ar CK 209/A panta 1. punktu puse, kurai ir nodarīts kaitējums, var apstrīdēt negodīgus noteikumus, kas kā vispārēji līguma noteikumi ir līguma sastāvdaļa.

20. Atbilstoši CK 209/A panta 2. punktam negodīgi patērētāju līguma noteikumi, kas kā vispārēji līguma noteikumi ir līguma sastāvdaļa un kurus, jau iepriekš vienpusēji un atsevišķi neapspriežot, ir noteikusi puse, kas ar patērētāju noslēdz līgumu, ir spēkā neesoši. Uz spēkā neesamību var atsaukties tikai patērētāja interesēs.

21. Ungārijas likumdevējs ar 2003. gada Likumu Nr. XXX ir izdarījis grozījumus Civilprocesa likumā attiecībā uz prejudiciāla nolēmuma tiesvedību. Pamatojieties uz šiem

grozījumiem, Ungārijas tiesām saskaņā ar Civilprocesa likuma 155/A panta 2. punktu to lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu vienlaicīgi ir jānosūta gan Eiropas Savienības Tiesai, gan arī informācijai tieslietu ministram.

noteikumu, kas izņēmuma jurisdikciju izlemt saistībā ar līgumu radušos strīdus piešķir iesniedzējtiesai. Prasītājas juridiskā adrese neatrodas iesniedzējtiesas jurisdikcijas teritorijā, tomēr gan ģeogrāfiskā, gan satiksmes ziņā atrodas netālu no šīs tiesas atrašanās vietas.

III — Fakti, pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

22. Pamata lietā ir strīds par kredīta, ar kuru atbildētājs pamata lietā gribēja finansēt transportlīdzekļa iegādi, atmaksu. Aizdevuma līgumu 2006. gada 14. aprīlī prasītāja noslēdza kā saimnieciskās darbības veicēja un atbildētājs kā patērētājs. Kad atbildētājs vairs nepildīja savas aizdevuma līgumā paredzētās maksājumu saistības, prasītāja izbeidza līgumu un aicināja atbildētāju samaksāt atlikušo summu.

23. Prasītāja pamata prāvā lūdza izdot maksājuma rīkojumu, šo pieteikumu gan neiesniedzot *Ráckevei Városi Bíróság* (Rācekeves Pilsētas tiesa), kas ir vispārējas piekritības tiesa atbilstoši atbildētāja pastāvīgajai dzīvesvietai. Tā vietā prasītāja pamatojās uz līguma

24. Tiesa izdeva maksājuma rīkojumu, pret kuru atbildētājs cēla iebildumu, apstrīdot prasītājas prasījumu. Tomēr atbildētājs neizvirzīja faktiskus aizstāvības apsvērumus un arī savā iebildumā neizklāstīja, cik lielā mērā un kāpēc viņš uzskata prasītājas prasījumu par nepamatotu.

25. Pirms tiesas sēdes noteikšanas iesniedzējtiesa konstatēja, ka atbildētāja dzīvesvieta tās jurisdikcijas teritorijā neatrodas un ka prasītāja, pamatojoties uz vispārējiem līguma noteikumiem, savu pieteikumu par maksājuma rīkojuma izdošanu ir iesniegusi tiesā savas juridiskās adreses tuvumā, kas iesniedzējtiesai radīja šaubas par attiecīgo līguma noteikumu.

26. Šādos apstākļos tiesvedība tika apturēta un Tiesai tika uzdoti šādi prejudiciāli jautājumi:

"1) Vai saskaņā ar Līgumam par Eiropas Savienību, Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumam pievienotā Protokola par Tiesas Statūtiem 23. pantu ir izslēgta iespēja, ka valsts tiesa, kura uzsāk prejudiciālo tiesvedību, vienlaicīgi pēc savas iniciatīvas informē par to savas dalībvalsts tieslietu ministru?

2) Vai atbilstoši EKL 234. pantam Tiesa ir kompetenta interpretēt arī jēdzienu "negodīgs līguma noteikums" Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK 3. panta 1. punkta izpratnē, kā arī šīs direktīvas pielikumā minētos noteikumus?

3) Gadījumā, ja atbilde uz otro jautājumu ir apstiprinoša, vai lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tiek lūgta šāda interpretācija, Direktīvā 93/13 noteiktā patērētāju tiesību aizsardzības līmeņa vienveidīgas piemērošanas interesēs visās dalībvalstīs var attiekties uz jautājumu par to, kurus aspektus valsts tiesa var ņemt vērā vai kuri jāņem vērā, ja direktīvā paredzētie vispārējie kritēriji tiek piemēroti īpašam individuālam līguma noteikumam?

4) Vai valsts tiesa, pati pamanot, iespējams, negodīgu līguma noteikumu, var veikt pārbaudi pēc savas iniciatīvas, lai konstatētu tā izvērtēšanai nepieciešamos juridiskos un faktiskos apstākļus, lai gan lietas dalībnieki nav iesnieguši atbilstošu lūgumu, ja valsts procesuālās tiesības tādu pārbaudi pieļauj tikai pēc lietas dalībnieku lūguma?"

IV — Tiesvedība Tiesā

27. Ar 2008. gada 27. martu datētais lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesas kancelejā ir reģistrēts 2008. gada 7. aprīlī. Tajā ir minēti trīs sākotnēji uzdotie prejudiciālie jautājumi.

28. Ar 2008. gada 15. septembra rīkojumu, kas reģistrēts 2008. gada 22. septembrī, iesniedzējtiesa ir papildinājusi savu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu ar ceturto jautājumu. Ar 2009. gada 29. janvāra rīkojumu iesniedzējtiesa tomēr to atkal ir izslēgusi.

29. Ar 2009. gada 2. jūlija rīkojumu, kas ir reģistrēts 2009. gada 3. jūlijā, iesniedzējtiesa Tiesai ir paziņojusi, ka saistībā ar spriedumu

lietā *Pannon GSM* atbilžu sniegšanu uz tās sākotnēji uzdoto pirmo un otro jautājumu, kas ir uzdoti ar 2008. gada 27. marta lēmumu, tā neuzskata par nepieciešamu un no šiem jautājumiem atkāpjas. Turpretim iesniedzējtiesa lūdz atbildēt uz sākotnēji uzdoto trešo jautājumu. Šo lūgumu iesniedzējtiesa ir papildinājusi ar trim citiem jautājumiem.

V — Galvenie lietas dalībnieku argumenti

A — *Par pirmo prejudiciālo jautājumu*

30. Prejudiciālie jautājumi to galīgajā formulējumā ir minēti iepriekš.

33. Ungārijas valdība norāda, ka strīdus valsts procesuālo tiesību normas radītu problēmas tikai tad, ja tajās būtu noteikti EKL 234. pantā reglamentētās prejudiciālā nolēmuma tiesvedības ierobežojumi.

31. Rakstveida apsvērumus Tiesas Statūtu 23. pantā minētajā termiņā ir iesniegusi Ungārijas Republikas, Īrijas, Nīderlandes Karalistes un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisija.

34. Tā uzsver apstākli, ka, tā kā valsts tiesu lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu varot ietekmēt gan Ungārijas tiesību aktu piemērošanu, gan Kopienu tiesību vērtējumu, tā ir būtiski ieinteresēta pēc iespējas ātrāk saņemt informāciju par katru iesniegto jautājumu un tā priekšmetu. Lai gan vispārējos Kopienu tiesību noteikumos par prejudiciāla nolēmuma tiesvedību šajā ziņā nekas neesot paredzēts, no tā nevarētu izrietēt aizliegums dalībvalstij paredzēt tādu mehānismu, kas tai ļautu pēc iespējas ātrāk uzzināt par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, jo vairāk tādēļ, ka Tiesas sekretārs jebkurā gadījumā to nosūta dalībvalstij.

32. Tā kā neviens lietas dalībnieks nepieprasīja mutvārdu procesa uzsākšanu, pēc Tiesas 2010. gada 9. marta vispārējās sapulces varēja tikt sagatavoti secinājumi šajā lietā.

35. Ungārijas valdība tādējādi secina, ka tas nav nesaderīgi ar Kopienu tiesībām, ja

dalībvalsts agrāk par citām ieinteresētajām personām tiek informēta par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

36. *Komisija* norāda, ka Tiesas Statūtu 23. pantā attiecīgajai valsts tiesai neesot aizliegts par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu informēt citas iestādes, piemēram, tieslietu jautājumos kompetento ministru. Tādu aizliegumu nevarot secināt arī no tiesību noteikuma, saskaņā ar kuru Tiesa šo valsts tiesas nolēmumu paziņo dalībvalstīm.

37. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nosūtīšana — ar ko tiek uzsākta prejudiciālā nolēmuma tiesvedība saskaņā ar EKL 234. pantu — tieslietu ministram nepadarot Kopienu tiesībās garantēto tiesību īstenošanu ne praktiski neiespējamu, ne arī radot pārmērīgas grūtības. Prejudiciālā nolēmuma tiesvedības ietvaros neesot tāda tiesību principa, kas aizliegtu informēt potenciālos lietas dalībniekus par tiesvedību vai procesa stadiju.

38. Komisija uzskata, ka iespējamais valsts tiesas ietekmēšanas risks varētu rasties tikai tad, ja tā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu drīkstētu iesniegt tikai pēc valsts iestāžu informēšanas. Tomēr pamata prāvā valsts tiesību aktos paredzētais pienākums, salīdzinot ar Kopienu tiesībām, neietver nekādu papildu elementu, kas varētu ietekmēt valsts tiesas nolēmumu, tāpēc tiesības ierosināt prejudiciālā nolēmuma tiesvedību neesot ierobežotas.

B — *Par otro prejudiciālo jautājumu*

39. *Ungārijas valdība* paskaidro, ka, lai varētu konstatēt līguma noteikuma negodīgumu, esot jāņem vērā visi īpašie apstākļi, kas attiecas uz līguma priekšmetu un līguma noslēgšanu. Valsts tiesai vajadzētu vērtēt strīdus līguma noteikumu un konstatēt, vai šim noteikumam ir tādas pazīmes, pēc kurām būtu atpazīstams negodīgs noteikums Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē.

40. *Komisija* uzskata, ka Tiesas kompetence veikt interpretāciju attiecoties arī uz Direktīvā 93/13 paredzēto jēdzienu "negodīgs noteikums". Tomēr Tiesa neesot pilnvarota konstatēt, vai konkrēts līguma noteikums konkrētā gadījumā varētu vai nevarētu tikt novērtēts kā negodīgs, jo šīs izvērtēšanas pilnvaras esot pamata lietu izskatošās valsts tiesas prerogatīva.

C — *Par trešo prejudiciālo jautājumu*

41. *Ungārijas valdība* uzskata, ka Tiesa ir kompetenta, interpretējot negodīga noteikuma jēdzienu, kā arī Direktīvas 93/13 pielikumā minēto noteikumu veidus, valsts tiesai sniegt konkrētus kritērijus kā interpretācijas norādījumus, lai tā varētu izvērtēt konkrētā līguma noteikuma negodīgumu.

42. Faktā, ka Tiesa valsts tiesu iestādēm sniedzot Kopienu tiesību piemērošanas norādījumus, *Komisija* saskata būtisku Kopienu tiesību noteikumu interpretēšanas sastāvdaļu. Tādējādi Tiesa esot pilnvarota interpretēt arī jautājumus saistībā ar Direktīvas 93/13 piemērošanu.

D — *Par ceturto prejudiciālo jautājumu*

43. *Īrijas valdība* uzskata, ka, ja Tiesa spriedumā lietā *Pannon* valsts tiesām būtu gribējusi uzlikt stingru pienākumu pēc pašu iniciatīvas vērtēt līguma noteikuma negodīgumu, tā būtu šo pienākumu formulējusi nepārprotami. Tomēr Tiesa esot precizējusi, ka sprieduma lietā *Pannon* 32. un 35. punktā definētais valsts tiesas pienākums esot piemērojams, "ja tās rīcībā ir šajā sakarā vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums". Tāpēc Īrijas valdība uzskata, ka Tiesa spriedumā lietā *Pannon*, no vienas puses, esot līdzsvarojusi patērētāju aizsardzības intereses un, no otras puses, valsts tiesību sistēmu pamatā esošo pamatprincipu ievērošanu.

44. Īrijas valdība uzskata, ka apstiprinoša atbilde uz šo prejudiciālo jautājumu nozīmētu, ka valsts tiesām būtu pienākums pēc savas iniciatīvas noskaidrot juridisko un faktisko pamatojumu, lai varētu izvērtēt, vai līguma noteikums, iespējams, esot negodīgs. Atbilstoši tādai pieejai valsts tiesām būtu izvērtēšanas pienākums arī tad, ja tāda rīcība būtu pretrunā valsts procesuālo tiesību noteikumiem. Tomēr šajā sakarā Īrijas valdība norāda, ka spriedumā lietā *Pannon* esot ievērota valsts civiltiesu iestāžu "pasīvā loma" tiesvedībā starp privātpersonām.

45. *Ungārijas valdība* apgalvo, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts esot saistošs sabiedriskās kārtības noteikums. No tā izrietot, ka valsts tiesai, izvērtējot, vai līguma noteikumi ir negodīgi, atbilstoši Kopienu tiesību līdzvērtības principam būtu jāpiemēro tādi paši procesuālo tiesību noteikumi kā valsts sabiedriskās kārtības noteikumu gadījumā. Tiktāl, ciktāl valsts tiesību aktos esot paredzētas pilnvaras vai pienākums pēc savas iniciatīvas

veikt pārbaudi, piemērojot sabiedriskās kārtības noteikumus, tam tā tāpat esot jābūt arī negodīgu noteikumu patērētāju līgumos izvērtēšanas gadījumā.

46. Direktīvā 93/13 valstu tiesām neesot noteikts pienākums konstatēt lietas apstākļus, t.i., pēc savas iniciatīvas izvērtēt līguma noteikumu negodīgumu katrā gadījumā. Atbilstoši dalībvalstu procesuālās autonomijas principam valsts noteikumi esot tie, kuros ir noteikts pārbaudes, kas tiek veikta pēc savas iniciatīvas, pienākuma apjoms.

47. Turklāt, ciktāl valsts tiesību aktos līgumtiesību jomā esot paredzēts pārbaudes pēc savas iniciatīvas veikšanas pienākums, šis tiesvedības veids tāpat esot piemērojams negodīga noteikuma gadījumā Direktīvas 93/13 izpratnē. Tiktāl, ciktāl valsts tiesību aktos lietas dalībnieku tiesības būtu atzīstamas par primārām, kas valsts tiesai atļautu veikt pārbaudi tikai atbilstoši lūgumam, šim tiesiskajam regulējumam būtu jāattiecas arī uz gadījumu, kad atbilstoši direktīvai tiek izvērtēts līguma noteikuma negodīgums. Ja valsts tiesa konstatētu, ka līguma noteikuma izvērtēšanai ir nepieciešami papildu pierādījumi, tai būtu jāinformē lietas dalībnieki par faktiem, kam nepieciešama pārbaude, lai tie varētu pienācīgi izklāstīt savu viedokli.

48. *Nīderlandes valdība* norāda, ka ceturtais prejudiciālais jautājums gan attiecoties uz gadījuma apstākļiem, kuros atbildētājs neesot ieradies tiesā un valsts tiesa esot pasludinājusi aizmugurisku spriedumu. Tā uzskata, ka aizmuguriski taisīta sprieduma gadījumā tiesas pienākums pēc savas iniciatīvas un katrā gadījumā izvērtēt līguma noteikumu iespējamo negodīgumu nozīmētu nesamērīgu tiesu, kā arī valsts tiesu sistēmas noslogojumu. Šajā sakarā valsts tiesai vajadzētu mēģināt saglabāt līguma noteikumus un pēc savas iniciatīvas pilnīgi izvērtēt līgumu, tostarp vispārējos tirdzniecības noteikumus, proti, arī tad, ja patērētājs ir absolūti pasīvs. Vienlaikus otrajam lietas dalībniekam saistībā ar varbūtēju [līguma] noteikuma atcelšanu, kā arī ar visa līguma spēkā neesamību vajadzētu dot iespēju sniegt savus apsvērumus.

49. Apstāklis, ka valsts procesuālās tiesības ierobežo valsts tiesas iespēju pēc savas iniciatīvas uzsākt pārbaudi, nenozīmējot, ka tāda pārbaude nekādā gadījumā nedrīkstētu notikt. Ja noteikumā par jurisdikcijas vietu esot saskatāms negodīgs līguma noteikums, valsts tiesai tas esot jāpārbauda, lai nodrošinātu patērētāja tiesību efektīvu aizsardzību.

50. Turklāt valsts tiesai vienmēr pēc savas iniciatīvas esot jāvērtē, vai noteikums par jurisdikcijas vietu līgumā nav negodīgs noteikums Direktīvas 93/13 6. panta izpratnē, pat izskatot lietu aizmuguriski. Noteikums par

jurisdikcijas vietu, kas padarītu neiespējamu vai apgrūtinātu patērētājam prasības apstrīdēšanu, pārkāptu tiesību aizsardzības efektivitāti, ko tiecas panākt direktīva. Tāpēc valsts tiesai vienmēr pēc savas iniciatīvas būtu jāizvērtē strīdus līguma noteikums.

51. *Apvienotās Karalistes valdība* uzskata, ka, ja sprieduma lietā *Pannon* 35. punktu interpretētu tādējādi, ka vispārējs valsts tiesas pārbaudes pienākums pastāv, tam būtu nopietnas sekas, kā dēļ pat tiktu apšaubīta dalībvalstu tiesību sistēmu procesuālā autonomija. Gadījumos, kad līguma noteikuma negodīguma izvērtēšanai nepieciešamais juridiskais un faktiskais pamatojums tiesai nav ticis iesniegts vai patērētājs ir atteicies apstrīdēt līguma noteikuma negodīgumu, vispārējs valsts tiesas pārbaudīšanas pienākums esot pretrunā tiesību aizsardzības sistēmai, kura ir ieviesta ar Direktīvu 93/13.

52. Ja lietas dalībnieks vai tiesa esot atzinusi līguma noteikumu par negodīgu (vai potenciāli negodīgu) un ja šī līguma noteikuma ietekmē atbilstoši valsts procesuālo tiesību noteikumam patērētājam tiek likti šķēršļi prāvas turpināšanai, tad valsts tiesas pienākums esot nepiemērot šo noteikumu, piemēram, izvirzot šo jautājumu pēc savas iniciatīvas, pirms ir radusies atturošā ietekme. Vispārējs pārbaudes veikšanas pienākums varētu negatīvi ietekmēt patērētāja tiesības vērsties tiesā, jo šis pienākums nozīmētu tiesāšanās izmaksu un izdevumu palielināšanos un izslēgtu iespēju veikt vienkāršus, lētus un ātrus izpildes pasākumus.

53. Apvienotās Karalistes valdība uzskata, ka nav iedomājams, ka dalībvalstu tiesu sistēmas visas prasības par nenomaksāto parādu atmaksu varētu izskatīt tā, kā tas ir apstrīdēto prasījumu gadījumā. Šajā gadījumā būtu jānorīko viens tiesnesis, kurš izvērtētu līguma dokumentus un ar katru prasību saistīto faktisko pamatojumu. Turklāt, lai valsts tiesa varētu izvērtēt visus ar līguma noslēgšanu saistītos faktiskos apstākļus, vajadzētu pieprasīt, lai abi lietas dalībnieki iesniedz līguma tekstu un visus ar līgumu saistītos dokumentus.

54. Gadījumā, ja Tiesa secinātu, ka valsts tiesām ir jāveic visi pasākumi, lai nodrošinātu līguma noteikuma negodīguma izvērtēšanai nepieciešamā juridiskā un faktiskā pamatojuma pieejamību, varot tikt pārkāpti Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Regulas (EK) Nr. 1896/2006, ar ko veido Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru [6], noteikumi.

6 — OV L 399, 1. lpp.

55. *Komisija* apgalvo, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta regulējums esot piemērojams situācijā, kurā konkrēts līguma noteikums esot negodīgs, jo tajā ir paredzētas tiesiskās sekas, proti, noteikuma saistošā spēka neesamība. Tomēr prejudiciālais jautājums neattiecoties uz gadījumu, kad līguma noteikums ir negodīgs, bet gan drīzāk uz situāciju, kurā valsts tiesa tikai pieļauj līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, jo nevar to konstatēt. Taču šajā sakarā Direktīvā 93/13 neesot ietvertas nekādas norādes.

56. Tiesa vēl neesot lēmusi par jautājumu, vai valsts tiesai esot pienākums pēc savas iniciatīvas izvērtēt līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, ja tai neesot pieejams šai izvērtēšanai nepieciešamais tiesiskais un faktiskais pamatojums. Faktiski Kopienu tiesībās nav neviena tāda noteikuma, kas valsts tiesu pilnvarotu pēc savas iniciatīvas noskaidrot nepieciešamo tiesisko un faktisko pamatojumu, kas, iespējams, tai ļautu secināt līguma noteikuma negodīgumu, ja šis pamatojums nav pieejams.

57. Komisija uzskata, ka valsts tiesai, ja tai būtu pienākums pēc savas iniciatīvas veikt pārbaudi, Kopienu tiesības piešķirtu pirmstiesas izmeklēšanas tiesnesim līdzīgu uzdevumu, tiklīdz valsts tiesai rastos aizdomas par konkrēta līguma noteikuma negodīgumu. Tāda iejaukšanās prasītu detalizētu noteikumu pieņemšanu valsts procesuālo tiesību jomā. Piemēram, vajadzētu precizēt, kādos gadījumos vai, sasniedzot kādu aizdomu pakāpi, valsts tiesai būtu jāveic tāda pārbaude. Turklāt nepieciešamības gadījumā būtu jānosaka tai pieejamie procesuālie instrumenti. Sekas tādam valsts tiesas pilnvaru progresam varētu būt ievērojamas izmaiņas dalībvalstu tiesu sistēmu struktūrās.

58. Tomēr valsts tiesai joprojām esot pienākums, pārliecinoties par savu piekritību, pēc savas iniciatīvas noskaidrot jautājumu par līguma noteikuma negodīgumu, ja vien tiesai šajā sakarā ir pieejams nepieciešamais faktiskais un tiesiskais pamatojums, un nepiemērot negodīgo noteikumu, ja patērētājs pret to neiebilst.

VI — Juridiskais vērtējums

A — *Ievada piezīmes*

59. Šī lieta sniedz Tiesai iespēju atkārtoti pilnveido tās judikatūru par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos Direktīvas 93/13 izpratnē. Vispirms ir jānorāda,

ka šoreiz runa nav ne par tādam līguma noteikumam raksturīgu pazīmju izvērtēšanu, ne par to identificēšanu, bet gan drīzāk par atsevišķu kompetences un institucionālu aspektu skaidrošanu sarežģītajās sadarbības attiecībās starp Tiesu un valsts tiesām, kuras patērētāju tiesību aizsardzības jomā īpaši raksturo stingrs darba sadalījums [7]. Galvenokārt ir jāprecizē valsts tiesas pilnvaras, kuras kā funkcionālas Kopienu tiesas uzdevums ir piemērot Kopienu tiesības pamata prāvā, ņemot vērā Tiesas interpretācijas norādījumus.

pantā [8] — reglamentēto prejudiciālā nolēmuma tiesvedību, tostarp tās precīzāku regulējumu Tiesas Statūtu procesuālajās normās, turklāt īpaša uzmanība šajos jautājumos ir veltīta Direktīvā 93/13 paredzētajai līguma noteikumu negodīguma izvērtēšanai. Tematiski no tiem ir jānodala ceturtais prejudiciālais jautājums, kas drīzāk attiecas uz valsts tiesas pilnvarām. Pārskatāmības labad prejudiciālie jautājumi šādā secībā arī ir jāpārbauda.

B — *Par pirmo prejudiciālo jautājumu*

1) Vispārīgi

60. Pirmie trīs prejudiciālie jautājumi pēc būtības ir saistīti ar EKL 234. pantā — tagad, kopš ir stājies spēkā Lisabonas līgums par grozījumu izdarīšanu — LESD 267.

61. Pamatnoteikumi par Savienības tiesu sistēmu ir iekļauti EK jeb EAEK līgumā, kā arī nedaudz LESD. Savukārt tam pievienotais protokols par Tiesas Statūtiem ietver reglamentējumu, kuram Savienības tiesas pielāgo savus reglamentus. Kā tas izriet no

7 — Skat. 1981. gada 16. decembra spriedumu lietā 244/80 *Foglia* (*Recueil*, 3045. lpp., 14. punkts). Tiesa tajā ir secinājusi, ka Kopienu tiesību pareizas piemērošanas un vienveidīgas interpretēšanas interesēs visās dalībvalstīs EKL 234. pants paredz sadarbību, kas pamatojas uz valstu jurisdikcijas un Tiesas kompetenču sadalījumu. Šajā sakarā skat. arī Everling, U., *Das Vorabentscheidungsverfahren vor dem Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften*, Bādenbādene, 1986, 21. lpp., kā arī Wägenbaur, B., *Kommentar zur Satzung und Verfahrensordnungen EuGH/EuG*, Minhene, 2008, EKT Statūtu 23. pants, otrā daļa, 27. lpp.

8 — Reformu līguma stāšanās spēkā nekādā ziņā neietekmē izskatāmās lietas juridisko vērtējumu. Tā kā lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tika izsniegts pirms 2009. gada 1. decembra, turpmāk ir jāizmanto iepriekšējā — Nicas līguma — numerācija.

EKL 245. panta un 311. panta, Tiesas Statūti, kuru interpretāciju iesniedzējtiesa prasa savā pirmajā prejudiciālajā jautājumā, ir primāro tiesību sastāvdaļa. Kompetenci interpretēt Statūtu noteikumus, tostarp 23. pantu, Tiesa tādējādi var izsecināt tieši no EKL 234. panta pirmās daļas a) apakšpunkta [9].

2) Kopienu tiesību konteksts

a) Tiesas Statūtu 23. pants

62. Jautājumā par tāda tiesiskā regulējuma kā Ungārijas Civilprocesa likuma 155/A panta 2. punkts atbilstību Statūtu 23. pantam ir jānorāda, ka, tāpat kā attiecībā uz jebkuru Kopienu tiesību normu, attiecībā uz saistību starp Statūtiem un dalībvalstu tiesību aktiem priekšroka ir Kopienu tiesībām, tāpēc valsts procesuālo regulējumu, kurā valsts tiesām ir paredzēts pienākums savus lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu vienlaicīgi nosūtīt gan Tiesai, gan arī informācijai tieslietu ministram, var uzskatīt par saderīgu ar Kopienu tiesībām tikai tad, ja ne no Statūtu 23. panta, ne no pārējām Kopienu tiesībām nevar secināt pretējas juridiskas prasības.

63. No paša Statūtu 23. panta šāda veida tiesiskā regulējuma aizliegumu katrā ziņā tieši izsecināt nevar. Ne šī noteikuma teksts, ne jēga un mērķis — ar rīkojuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu nosūtīšanu dot dalībvalstu valdībām un citām ieinteresētajam personām iespēju sniegt savus apsvērumus par prejudiciālajiem jautājumiem [10] — nav pretrunā rīkojuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu tiešai nosūtīšanai attiecīgās dalībvalsts valdībai, jo abu tiesisko regulējumu, kuri nav pilnīgi identiski, mērķis ir dalībvalsts informēšana. Galu galā tie pilda to pašu procesuālo funkciju.

64. Tomēr rodas jautājums, vai ir citi noteikumi, kas varētu nepieļaut šo tiesisko regulējumu.

9 — Šajā sakarā Lenaerts, K., Arts, A. un Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, 2. izdevums, 188. lpp., 6-003. punkts, 175. lpp., kuri norāda, ka līgumiem pievienotiem pielikumiem un protokoliem ir tādas pašas tiesiskās sekas kā pašiem līgumiem.

10 — Skat. 2009. gada 8. septembra spriedumu lietā C-42/07 *Liga Portuguesa de Futebol Profissional* (Krājums, I-7633. lpp., 40. punkts). Tajā Tiesa ir konstatējusi, ka informācijas, kas ir jāiesniedz Tiesai saistībā ar prejudiciāla nolēmuma procedūru, mērķis ir ne tikai ļaut Tiesai sniegt derīgas atbildes, bet gan drīzāk sniegt iespēju dalībvalstu valdībām un citām ieinteresētajām personām saskaņā ar Tiesas Statūtu 23. pantu iesniegt savus apsvērumus.

b) Līdzvērtības un efektivitātes principi

65. Šajā sakarā vispirms ir jāatgādina, ka dalībvalstu procesuālās tiesību normas principā netiek saskaņotas. Šajā jomā nepastāv arī nekāda vispārēja Kopienas likumdošanas kompetence. Tādējādi Kopienu tiesībās tiek atzīta arī valsts procesuālo tiesību normu autonomija [11]. Tā tas ir arī prejudiciāla nolēmuma tiesvedības ietvaros atbilstoši EKL 234. pantam, jo, piemēram, vienīgi valsts tiesai ir kompetence nepieciešamības gadījumā apturēt attiecīgo tiesvedību un vērsties Tiesā. EKL 234. pantā valsts tiesai ir piešķirtas pilnvaras izvērtēt, vai ir vajadzīgs nolēmums par Kopienu tiesību jautājumu. Līdz ar to prejudiciālā nolēmuma tiesvedība Tiesā tiek turpināta tik ilgi, kamēr valsts tiesa lūgumu neatsauc vai neatceļ [12]. Jautājums, vai, kādā mērā un ar kādiem nosacījumiem valsts tiesas lēmums par prejudiciāla jautājuma uzdošanu var tikt apstrīdēts, ir atkarīgs vienīgi no valsts tiesību aktiem [13]. Tādējādi valsts tiesa galu galā ir kompetenta visos valsts tiesvedības faktiskajos un juridiskajos aspektos. Tai ir jānoskaidro, vai lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilst valsts tiesību noteikumiem par tiesu sistēmu un tiesas procesu [14].

66. Tikai atsevišķos gadījumos no Eiropas Savienības rakstītajām procesuālajām tiesībām, kā arī no judikatūras [15] var secināt īpašas prasības par to, ar kādiem nosacījumiem un kādā veidā Tiesā ir jāiesniedz lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu.

67. Dalībvalstu procesuālās autonomijas principa būtisks ierobežojums vispirms izriet no Kopienu tiesību vispārīgajiem principiem, piemēram, saistībā ar to subjektīvo tiesību īstenošanu, kuras piešķir Kopienu tiesību sistēma. Tādējādi Tiesa ir vairākkārt apstiprinājusi, ka tiesvedības procesuālie noteikumi, kam jānodrošina to tiesību aizsardzība, kuras attiecīgajām personām piešķir Kopienu tiesības, ja nav Kopienu tiesiskā regulējuma šajā jomā, ir jāizstrādā katras dalībvalsts tiesību

11 — Skat. 2009. gada 3. septembra spriedumu lietā C-2/08 *Fallimento Olimpiclub* (Krājums, I-7501. lpp., 24. punkts). Tiesa savā judikatūrā dažreiz izmanto terminu "procesuālās autonomijas princips".

12 — Skat. 1974. gada 30. janvāra spriedumu lietā 127/73 *BRT-I* (*Recueil*, 51. lpp., 7.–9. punkts).

13 — Skat. 1970. gada 16. jūnija rīkojumu lietā 31/68 *Chanel* (*Recueil*, 404. lpp.).

14 — Skat. 1982. gada 14. janvāra spriedumu lietā 65/81 *Reina* (*Recueil*, 33. lpp., 7. punkts), 1993. gada 20. oktobra spriedumu lietā C-10/92 *Balocchi* (*Recueil*, I-5105. lpp., 16. punkts), 1996. gada 11. jūlija spriedumu lietā C-39/94 *SFEI* u.c. (*Recueil*, I-3547. lpp., 248. punkts) un 2001. gada 8. novembra spriedumu lietā C-143/99 *Adria-Wien Pipeline* un *Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke* (*Recueil*, I-8365. lpp., 19. punkts).

15 — Skat. iepriekš 10. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Liga Portuguesa de Futebol Profissional*, 40. punkts. Tajā Tiesa ir norādījusi uz savu pastāvīgo judikatūru, saskaņā ar kuru, pirmkārt, ir nepieciešams, lai valsts tiesa noteiktu faktisko un tiesisko situāciju, ar kādu ir saistīti tās uzdotie jautājumi, vai vismaz paskaidrotu faktiskos apstākļus, ar kuriem ir pamatoti šie jautājumi. Otrkārt, lēmumā par prejudiciāla jautājuma uzdošanu ir jānorāda precīzi iemesli, kuru dēļ valsts tiesa interesējas par Kopienu tiesību interpretāciju un uzskata, ka ir jāuzdod Tiesai prejudiciāli jautājumi. Šajā sakarā valsts tiesai ir jāsniedz vismaz minimāls skaidrojums par to, kāpēc tā ir izvēlējusies konkrētās Kopienu tiesību normas, kurām lūdz sniegt interpretāciju, un par saikni, ko tā saskata starp šīm normām un prāvā piemērojamām valsts tiesību normām.

sistēmā, tomēr šie procesuālie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par tiem, kas attiecas uz līdzīgām iekšēja rakstura prasībām (līdzvērtības princips), un, no otras puses, tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, kas izriet no Savienības tiesību sistēmas (efektivitātes princips) [16].

68. Iesniedzējtiesas relatīvi īsās piezīmes par apsvērumiem, kas ir šī prejudiciālā jautājuma pamatā, neļauj izprast, kādā mērā Ungārijas Civilprocesa likuma 155/A panta 2. punkts varētu būt pretrunā Statūtu 23. pantam. Jo vairāk tāpēc nav skaidrs, kādā mērā strīdus tiesiskais regulējums varētu ietekmēt prejudiciālā nolēmuma tiesvedības privāttiesību aizsargājošo funkciju [17]. Tomēr ir acīmredzams, ka iesniedzējtiesa to absolūti neizslēdz. Ņemot vērā nepieciešamību sniegt iesniedzējtiesai lietderīgu atbildi uz tās prejudiciālajiem jautājumiem [18], turpinājumā ir jāpārbauda šī tiesiskā regulējuma atbilstība iepriekš minētajiem principiem.

69. Atbilstoši Ungārijas valdības sniegtajām norādēm [19] strīdus noteikums ir procesuāls regulējums, kurā iesniedzējtiesai ir noteikts informācijas sniegšanas pienākums. Tās pamatojums šādam tiesiskajam regulējumam ir nepieciešamība pēc iespējas ātrāk saņemt informāciju par valsts tiesu lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, it īpaši tādēļ, ka šiem lūgumiem var būt tieša ietekme gan uz valsts tiesību aktiem, gan uz tieši šo tiesu veikto Ko-

16 — Šajā sakarā skat. 1995. gada 14. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-430/93 un C-431/93 *van Schijndel* un *van Veen* (*Recueil*, I-4705. lpp., 17. punkts), 1998. gada 15. septembra spriedumu apvienotajās lietās no C-279/96 līdz C-281/96 *Ansaldo Energia* u.c. (*Recueil*, I-5025. lpp., 16. un 27. punkts), 1998. gada 1. decembra spriedumu lietā C-326/96 *Levez* (*Recueil*, I-7835. lpp., 18. punkts), 2000. gada 16. maija spriedumu lietā C-78/98 *Preston* u.c. (*Recueil*, I-3201. lpp., 31. punkts), 2001. gada 6. decembra spriedumu lietā C-472/99 *Clean Car Autoservice* (*Recueil*, I-9687. lpp., 28. punkts), 2003. gada 9. decembra spriedumu lietā C-129/00 Komisija/Itālija (*Recueil*, I-14637. lpp., 25. punkts), 2006. gada 19. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-392/04 un C-422/04 *i-21 Germany* un *Arcor* (Krājums, I-8559. lpp., 57. punkts), 2006. gada 26. oktobra spriedumu lietā C-168/05 *Mostaza Claro* (Krājums, I-10421. lpp., 24. punkts), 2007. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no C-222/05 līdz C-225/05 *van der Weerd* u.c. (Krājums, I-4233. lpp., 28. punkts) un 2009. gada 6. oktobra spriedumu lietā C-40/08 *Asturcom* (Krājums, I-9579. lpp., 38. punkts).

17 — Šajā gadījumā ir jāņem vērā, ka prejudiciāla nolēmuma tiesvedībai līdzās Kopienu tiesību vienveidīgas piemērošanas dalībvalstīs nodrošināšanas objektīvajai funkcijai ir arī individuālo tiesību aizsardzības nozīme. Faktiski fiziskām un juridiskām personām, kurām EKL 230. panta ceturtajā daļā ir piešķirtas tikai ierobežotas tiesības celt prasību par Kopienu tiesību aktiem, kā dalībvalsts tiesas procesa lietas dalībniekiem ir iespēja valsts tiesā norādīt uz Kopienu akta, kurš ir nozīmīgs viņu prāvas izšķiršanai, spēkā neesamību vai prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā Tiesā panākt sev izdevīgu Kopienu tiesību interpretāciju (skat. turklāt Schwarze, J., no: *EU-Kommentar* [izdevējs: *Jürgen Schwarze*], 2. izdevums, Bādenbādene, EKL 234. pants, 4. punkts, 1810. lpp.).

18 — 1979. gada 12. jūlija spriedumā lietā 244/78 *Union laitière normande* (*Recueil*, 2663. lpp., 5. punkts) Tiesa ir paskaidrojusi, ka, lai gan EKL 234. pantā tai nav atļauts vērtēt lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatus, tomēr vajadzība veikt lietderīgu Kopienu tiesību interpretāciju var radīt nepieciešamību noskaidrot tiesisko kontekstu, kurā ir jāietilpst lūgtajai interpretācijai. Iepriekš 9. zemsvītras piezīmē minētie Lenaerts, K., Arts, A. un Maselis, I., 188. lpp., 6-021. punkts, uzskata, ka nekas neliedz Tiesai izklāstīt savu izpratni par pamata prāvas faktiem un dažiem valsts tiesību aspektiem, kas būtu atskaites punkts piemērojamo Kopienu tiesību normu un Kopienu tiesību principu lietderīgai interpretācijai.

19 — Skat. Ungārijas valdības rakstveida apsvērumu 55. punktu.

pienu tiesību vērtējumu. Ungārijas valdība uzskata, ka attiecīgai valstij ir "prioritāras intereses" juridiskajā jomā tikt operatīvi informētai. Ņemot vērā faktu, ka Statūtu 23. panta pirmās daļas otrajā teikumā, to skatot kopsakarā ar Tiesas Reglamenta 104. panta pirmo daļu, jau ir paredzēts Tiesas sekretāra pienākums paziņot par valsts tiesas lēmumu par prejudiciāla jautājuma uzdošanu cita starpā dalībvalstīm — tostarp arī dalībvalstij, kurā atrodas iesniedzējtiesa, šāda procesuāla regulējuma priekšrocība, objektīvi vērtējot, ir saskatāma vienīgi attiecīgās dalībvalsts valdības laika taupīšanā, lai sagatavotu lietas izklāstu un rakstiskos apsvērumus Statūtu 23. panta otrās daļas izpratnē saistībā ar iespējamo piedalīšanos rakstveida procesā Tiesā.

70. Lai gan nav nekādu norāžu par to, ka pastāvētu līdzīgi tiesiskie regulējumi salīdzināmā valsts tiesvedībā, kas apgrūtina juridisko analīzi atbilstoši līdzvērtības principam, manuprāt, tomēr ir vērts jautāt, kādā mērā tāds tiesiskais regulējums, piemēram, no subjektīvu Kopienu tiesību hipotētiska ieguvēja viedokļa, kurš vēlētos tās īstenot tiesā, varētu tikt uztverts kā "mazāk labvēlīgs". Ja, novērtējot prasību par līdzvērtību, nav vēlmes izmantot tikai formālu pieeju, tad loģisks ir jautājums arī par attiecīgā valsts tiesiskā regulējuma konkrētajām sekām.

71. Attiecībā uz jautājumu par strīdīgā valsts tiesiskā regulējuma atbilstību efektivitātes principam var konstatēt, ka attiecīgais tiesiskais regulējums katrā ziņā nevar padarīt jautājuma uzdošanu Tiesai praktiski neiespējamu vai pārmērīgi to apgrūtināt, jo vairāk tādēļ, ka tā ietekme, kā jau minēts, izpaužas tikai kā informācijas sniegšanas pienākums. Tādējādi tā ievērošana nekādā gadījumā nav jāsaprot kā jautājuma uzdošanas Tiesai nosacījums. Attiecīgajā noteikumā nav reglamentēts, kādas tiesiskas sekas radītu iespējams šī informācijas sniegšanas pienākuma pārkāpums. Tā kā šis pienākums, vismaz no subjektīvu Kopienu tiesību hipotētiska ieguvēja viedokļa, nekādu ietekmi uz viņu neatstāj, bet skar tikai attiecības starp valsts tiesu un valdību, ir jāuzskata, ka tas nav pretējs efektivitātes principam.

72. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka strīdus tiesiskais regulējums atbilst līdzvērtības un efektivitātes principiem.

c) EKL 10. pantā paredzētais Kopienas lojalitātes princips

73. Turpmāk būtu apsverams EKL 10. pantā paredzētā Kopienas lojalitātes principa pārkāpums. Šis princips paredz konkrētus valstu tiesu sadarbības pienākumus attiecībā pret Eiropas Savienību, galvenokārt tomēr tiesiskās palīdzības un tiesu dialoga pienākumu attiecībā pret Tiesu [20]. Tā tas ir it īpaši prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā, ko Tiesa saprot kā tiesu sadarbības instrumentu. Tāpēc Tiesas judikatūrā ir atzīts, ka EKL 234. panta trešajā daļā paredzētā prejudiciālā jautājuma uzdošanas pienākuma pārkāpums, ja to ir izdarījusi pēdējās instances valsts tiesa, ir Kopienu tiesību pārkāpums [21]. Ar objektīvi patvaļīgu prejudiciāla jautājuma Tiesai neuzdošanu tiek pārkāpts EKL 10. pants, skatot to kopsakarā ar EKL 234. pantu, kam, no vienas puses, sankcija var būt Komisijas un citu dalībvalstu ierosināta procedūra sakarā ar pienākumu neizpildi atbilstoši EKL 226. pantam [22] vai LESD 258. pantam, bet, no otras puses, arī indivīda valsts tiesās celta prasība par Kopienu tiesībās paredzēto valsts atbildību [23].

74. Tiktāl, ciktāl pienākums uzdot prejudiciālu jautājumu nepastāv, ko pamata prāvā var prezumēt, jo pretēju iesniedzējtiesas norāžu nav, manuprāt, EKL 10. panta, skatot to kopsakarā ar EKL 234. pantu, pārkāpums labākajā gadījumā būtu iespējams tad, ja konkrētas valsts procesuālo tiesību prasības ietekmētu valsts tiesu nolēmumus tādējādi, ka valsts tiesas, iespējams, tiktu atturētas izmantot savas tiesības iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Pārkāpums būtu jāatzīst, ņemot vērā apstākli, ka tādējādi tiktu traucētas sadarbības attiecības starp Tiesu un valsts tiesām, proti, kaitējot Kopienu tiesību

20 — Šajā sakarā Kahl, W., no: *EUV/EGV-Kommentar* (izdevējs: Christian Calliess/Matthias Ruffert), 3. izdevums, Minhene, 2007, 10. pants, 47. punkts, 450. lpp.

21 — Skat. 2003. gada 30. septembra spriedumu lietā C-224/01 *Köbler* (*Recueil*, I-10239. lpp.).

22 — Skat. iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā Komisija/Itālija, 33. un 34. punkts, taču bez norādes uz EKL 10. pantu.

23 — Skat. iepriekš 21. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Köbler*. Par iespējamo tiesvedību sakarā ar pienākumu neizpildi, kā arī par valsts atbildību atbilstoši Kopienu tiesībām skat. iepriekš 9. zemsvītras piezīmē minētos Lenaerts, K., Art, D. un Maselis, I., 2-053. un nākamais punkts, 77. un 78. lpp.

vienveidīgai interpretācijai un piemērošanai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs [24].

75. Iespēja jebkuras dalībvalsts zemākās instances tiesām tieši konsultēties ar Tiesu ir ārkārtīgi svarīga Kopienu tiesību vienveidīgai interpretācijai un efektīvai piemērošanai. Šis ir arī tas instruments, kas visu valstu tiesas padara par Kopienu tiesību tiesām. Lūdzot sniegt prejudiciālu nolēmumu, valstu tiesas piedalās debatēs par Kopienu tiesībām, nebūdamas atkarīgas no citām valsts iestādēm vai tiesu instancēm. Tādējādi īpaši ir jāpiekrīt ģenerāladvokāta Pojareša Maduru [*Poiares Maduro*] viņa secinājumos lietā C-210/06 *Cartesio* paustajai tiesību interpretācijai, saskaņā ar kuru Kopienu tiesības jebkuras dalībvalsts jebkurai tiesai piešķir pilnvaras lūgt Tiesu sniegt prejudiciālu nolēmumu un valsts tiesības nevar noteikt šīs pilnvaras [25]. Tāpēc Tiesa jau spriedumā lietā *Rheinmühlen* [26] ir pamatoti spriedusi, ka valsts tiesību noteikums, kas ir pretējs EKL 234. pantā paredzēto tiesvedību īstenošanai, nav jāpiemēro.

76. Tikmēr strīdus valsts tiesiskais regulējums, kā jau minēts [27], nekādā ziņā nav formulēts kā nosacījums attiecībā uz prejudiciāla jautājuma uzdošanu Tiesai, tajā vienīgi paredzēts valsts tiesu informācijas sniegšanas pienākums attiecībā pret kompetentajām valdības iestādēm. Tāda veida procesuāls tiesiskais regulējums valsts tiesu nolēmumu par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanu Tiesai nepakļauj arī izpildvaras gribai. Tādējādi nevar secināt, kādā mērā pienākums ievērot šo procedūru var nelabvēlīgi ietekmēt valsts tiesas gatavību uzdot prejudiciālu jautājumu.

77. Tā kā strīdus tiesiskais regulējums neierobežo valsts tiesu tiesības iesniegt Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, EKL 10. pantā paredzētais Kopienas lojalitātes principa pārkāpums tajā nav saskatāms.

24 — Tiesa ir atkārtoti atzinusi, ka sistēma, kas tika radīta ar EKL 234. pantu, lai nodrošinātu Kopienu tiesību vienveidīgu piemērošanu dalībvalstīs, ievieš tiešu sadarbību starp Tiesu un valsts tiesām, paredzot procedūru, kas nav atkarīga no jebkādas lietas dalībnieku iniciatīvas (skat. 2008. gada 12. februāra spriedumu lietā C-2/06 *Kempter*, Krājums, I-411. lpp., 41. punkts, un 2008. gada 16. decembra spriedumu lietā C-210/06 *Cartesio*, Krājums, I-9641. lpp., 90. punkts). Kā skaidro iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minētais Everling, U., 16. lpp., ir viegli saskatāms, ka, ja nebūtu nodrošināta Kopienu tiesību vienveidīga interpretācija, dažādu dalibvalstu iestādes un tiesas spriestu pilnīgi atšķirīgi. Šis ir Tiesas uzdevums prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā. Tiesa no paša sākuma ir uzsvērusi, ka Kopienu tiesību vienveidīga interpretēšana un piemērošana ir viens no Kopienu tiesību pamatprincipiem un to nedrīkst apšaubīt nevienā valsts tiesību noteikumā. Turklāt Tiesa norāda uz spriedumu lietā *Rheinmühlen*.

25 — Skat. ģenerāladvokāta Pojareša Maduru [*Poiares Maduro*] 2008. gada 22. maija secinājumus lietā C-210/06 *Cartesio* (Krājums, I-9641. lpp., 21. punkts). Līdzīgi arī Classen, C. D., *Europarecht* (izdevējs: Reiner Schulze/Manfred Zuleeg), 76. punkts, 204. lpp., saskaņā ar kuru valsts procesuālo tiesību aktos nedrīkst ierobežot tiesības lūgt prejudiciāla nolēmuma sniegšanu.

26 — Skat. 1974. gada 16. janvāra spriedumu lietā 166/73 *Rheinmühlen* (*Recueil*, 33. lpp., 2. un 3. punkts), kā arī iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu apvienotajās lietās *van Schijndel* un *van Veen*, 18. punkts.

27 — Skat. šo secinājumu 71. punktu.

d) Procesuālās vienlīdzības princips

78. Tāds valsts tiesiskais regulējums, kāds ir pamata prāvā, turpmāk varētu tikt pārbaudīts saistībā ar tā atbilstību procesuālās vienlīdzības principam, jo vairāk tādēļ, ka Ungārijas valdība, pamatojoties uz tās operatīvo informēšanu par valsts tiesu lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, procesuālā ziņā nonāk izdevīgākā stāvoklī nekā pārējie lietas dalībnieki tāpēc, ka tai ir vairāk laika lietas izklāsta un rakstisko apsvērumu sagatavošanai Statūtu 23. panta otrās daļas izpratnē.

79. Procesuālās vienlīdzības princips Tiesas judikatūrā ir atzīts par procesuālo garantiju [28]. Dogmatiski vērtējot, tas ir radies no vispārējā tiesību principa par lietas taisnīgu izskatīšanu [29], kas ir saistošs Savienības tiesām un kas savukārt ir gan tiesiskas valsts principa, gan vispārēja vienlīdzības principa izpausme. Tas nodrošina pušu procesuālā tiesiskā stāvokļa formālu vienlīdzību, kā arī to materiālo līdzvērtību, kura jāīsteno tiesām procesuālo vienlīdzīgo iespēju izpratnē. Šis procesuālais princips galvenokārt nodrošina pusēm tiesības iesniegt visu, kas ir būtisks tiesas nolēmumam un patstāvīgi norādīt visus aizsardzībai pret pretinieka celto prasību nepieciešamos procesuālos aizstāvības līdzekļus.

80. Tomēr ir jāņem vērā, ka šis princips ir cieši saistīts ar *sacīkstes* principu [30]. Tā pamatā ir pušu pretējās intereses, kas prasa tiesību un pienākumu vienlīdzību un vienlīdzīgas procesuālās rīcības iespējas. Tādai uz sacīkstes principu balstītai tiesvedībai kā procedūrai sakarā ar pienākumu neizpildi, prasībai atcelt tiesību aktu vai prasībai sakarā ar bezdarbību ir raksturīgs tas, ka prasītājs iesniedz uz Kopienu tiesībām balstītu prasības pieteikumu, kas ir vērsts pret atbildētāju, kurš savukārt aizstāvas pret prasības pieteikumu. Prasītājs un atbildētājs ir prāvas *puses*. Turpretim tiesvedībām, kas nav balstītas uz sacīkstes principu, ir objektīvas tiesību aizsardzības un kontroles funkcija. Tajās nav pušu, bet ir tikai *lietas dalībnieki* [31]. Nozīmīgs tiesvedības, kas nav balstīta uz sacīkstes principu, piemērs ir saskaņā ar EKL 234. pantu uzsākta prejudiciālā nolēmuma tiesvedība, kuras mērķis ir nodrošināt Kopienu tiesību vienveidīgu

28 — Skat. 2000. gada 15. jūnija spriedumu lietā C-13/99 *TEAM*/Komisija (*Recueil*, I-4671. lpp., 35. un 36. punkts) un 1999. gada 9. septembra spriedumu lietā C-64/98 P *Petrides* (*Recueil*, I-5187. lpp., 31. punkts). Skat. 1995. gada 29. jūnija spriedumu lietā T-36/91 *ICI*/Komisija (*Recueil*, II-1847. lpp., 93. punkts).

29 — Šajā sakarā Sachs, B., *Die Ex-Officio-Prüfung durch die Gemeinschaftsgerichte*. Tībingene, 2008, 208. lpp. [Eiropas] Savienības tiesu saikni ar vispārējo tiesību principu par lietas taisnīgu izskatīšanu Tiesa pirmoreiz ir skaidri atzinusi 1998. gada 17. decembra spriedumā lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe*/Komisija (*Recueil*, I-8417. lpp., 21. punkts).

30 — Tāpat arī iepriekš 29. zemsvītras piezīmē minētais Sachs, B. Skat. iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Petrides*, 31. punkts.

31 — Skat. Koenig, C., Pechstein, M. un Sander, C. *EU-/EG-Prozessrecht*. 2. izdevums, Tībingene, 2002, 123. punkts, 65. lpp.

piemērošanu [32]. Atšķirībā no iepriekš minētajām tiešajām prasībām un atzinuma procedūrām, kas paredzētas EKL 300. panta 6. punktā vai attiecīgi LESD 218. panta 11. punktā, runa turklāt nav par atsevišķu tiesvedību, bet gan par *stadiju* dalībvalsts tiesā izskatāmas lietas *procesā*. Šajā tiesvedībā tiek izskatīti tikai daži pamata lietas izlemšanai nozīmīgi jautājumi par Kopienu tiesību interpretāciju un spēkā esamību. Argumenti, kurus dalībvalstis kā lietas dalībnieki sniedz lietas izklāstā un rakstiskajos apsvērumos rakstveida procesā Tiesā, tāpēc nav jāuzskata par lietas dalībnieku argumentiem. Komisija pareizi izklāsta, ka to mērķis tiktāl, ciktāl var salīdzināt ar *amicus curiae* tiesisko argumentāciju, drīzāk ir tikai Tiesas atbalsts sprieduma pieņemšanas procesā [33].

81. Iepriekš minētie paskaidrojumi ļauj labāk saprast Statūtu 23. panta otrās daļas regulējuma jēgu un mērķi. Tātad divu mēnešu termiņa noteikšana drīzāk ir saistīta ar pareizas tiesvedības interesēm, nekā ar pušu procesuālo tiesību vienlīdzības ievērošanu. Pirmkārt, tam jānodrošina, ka lietas dalībniekiem ir pietiekami daudz laika, lai tie sagatavotu un iesniegtu savus procesuālos rakstus. Otrkārt, tam jānodrošina ātra tiesvedības norise.

82. Ņemot vērā iepriekš minēto, procesuālās vienlīdzības princips uz situāciju izskatāmajā lietā neattiecas. Tāpēc neviens lietas dalībnieks nevar atsaukties uz to, ka tas atrodas procesuāli nelabvēlīgākā stāvoklī nekā

32 — Šajā sakarā skat. iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minētos Koenig, C., Pechstein, M. un Sander, C., 65. lpp., kā arī iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minētos Wägenbaur, B., EKT Statūtu 23. pants, 2. punkts, 27. lpp., un Everling, U., 56. lpp. Tiesa prejudiciāla nolēmuma tiesvedību judikatūrā raksturo kā "bezstrīdus tiesvedību", kurai ir iesniedzējtiesā izskatāmās lietas procesuāla blakus jautājuma raksturs un kurā lietas dalībniekiem ir atņemta jebkāda iniciatīva, jo viņiem ir vienīgi iespēja izteikt savus apsvērumus šīs tiesas noteiktajos juridiskajos ietvaros (skat. Tiesas priekšsēdētāja 2001. gada 24. oktobra rīkojumu lietā C-186/01 R *Dory*, *Recueil*, I-7823. lpp., 9. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra). Līdz ar to Tiesa nošķir prejudiciāla nolēmuma tiesvedību no īstas "tiesvedības, kas balstīta uz sacīkstes principu" valsts iesniedzējtiesā. Būtiskās atšķirības dēļ, kāda ir tiesvedībai, kas balstīta uz sacīkstes principu, un EKL 234. pantā paredzētajai starpposma tiesvedībai, Tiesa, piemēram, noraida tādu tiesību noteikumu piemērošanu, kas ir paredzēti vienīgi uz sacīkstes principu balstītai tiesvedībai.

33 — Arī ģenerāladvokāts Hēlhuds [*Geelhoed*] savos 2002. gada 28. novembra secinājumos apvienotajās lietās C-20/01 un C-28/01 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-3609. lpp., 42. punkts), kā tas izriet *a contrario*, šķiet, pauž šādu viedokli. Ģenerāladvokāts norāda, ka iestāšanās lietā mērķis nav saistīts ar to, ka persona, kas iestājusies lietā, kā *amicus curiae* iesniedz procesuālos rakstus vai sniedz rakstveida vai mutvārdu apsvērumus, tādējādi atbalstot Kopienu tiesu, kā tas ir paredzēts Statūtu 20. panta otrajā daļā un Tiesas Reglamenta 104. panta 4. punktā. No norādes uz Tiesas Reglamenta 104. panta 4. punktu var secināt, ka lietas dalībnieks, kurš prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā iesniedz procesuālos rakstus vai sniedz apsvērumus, rīkojas kā *amicus curiae*. Līdzīgi, šķiet, iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minētais Everling, U., 57. lpp., kurš norāda uz Komisijas atbalsta funkciju tiesvedībā Tiesā. Turklāt viņš vērš uzmanību uz to, ka dalībvalstis galvenokārt izmantojot iespēju iesniegt apsvērumus tad, ja konkrētajā gadījumā esot skartas to konkrētās intereses, t.i., valsts tiesību noteikumu spēkā esamība vai tās pilsoņu intereses, vai ja vispārīgi Kopienu sistēmā tiekot aizskarts dalībvalstu statuss.

Ungārijas valdība tikai tāpēc, ka minētā valdība atbilstoši valsts tiesiskajam regulējumam par šīs dalībvalsts tiesas lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu tiek informēta agrāk.

e) Sistēmisks salīdzinājums ar steidzamības tiesvedības noteikumiem

83. Turklāt Reglamenta noteikumi par steidzamības tiesvedību liecina, ka steidzamība var būt pat pamats tam, lai būtu nepieciešama konkrētas dalībvalsts iepriekšēja informēšana. Reglamenta 104.b panta 2. punktā ir paredzēts, ka par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā ir izvirzīti viens vai vairāki jautājumi par Līguma par Eiropas Savienību VI sadaļā vai EK līguma trešās daļas IV sadaļā minētajām jomām — ja steidzamības tiesvedības piemērošanu ir lūgusi valsts tiesa vai ja priekšsēdētājs ir lūdzis norīkotajai palātai izvērtēt, vai lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu ir jāpiemēro šī tiesvedība, — sekretārs nekavējoties paziņo dalībvalstij, kurā atrodas šī tiesa [34]. Paziņošana citiem Statūtu 23. pantā minētajiem lietas dalībniekiem notiek tiesvedības paātrināšanas interesēs, šajā brīdī vēl neņemot vērā nepieciešamos procesuālo dokumentu tulkojumus. Šis regulējums ir jāsaprot kā Kopienu likumdevēja netieši atzīta attiecīgās dalībvalsts iepriekšējas informēšanas nepieciešamība. Ņemot vērā šo likumdevēja rīcības lēmumu, Ungārijas Republikai nevar izvirzīt pārmetumus sakarā ar to, ka tā ir ieviesusi savu regulējumu, kam ir jānodrošina, ka tās valdība pēc iespējas ātrāk tiek informēta par savas tiesas lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

3) Secinājums

84. Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, valsts procesuālo tiesību regulējums, kurā valsts tiesām paredzēts pienākums savus lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu vienlaicīgi nosūtīt gan Tiesai, gan arī informācijai tieslietu ministram, nav pretrunā ne Statūtu 23. pantam, ne citām Kopienu tiesību juridiskajām prasībām.

34 — Saskaņā ar iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minēto Wägenbaur, B., EKT Reglamenta 104.b pants, 9. punkts, 245. lpp., šāds lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu atbilstoši steidzamības principam tūlīt tiek paziņots pirmām kārtām attiecīgajiem lietas dalībniekiem un tikai pēc tam visām pārējām Statūtu 23. pantā minētajām ieinteresētajām personām, t.i., vēl pirms Tiesa ir izlēmusi jautājumu, vai attiecīgajam lūgumam ir jāpiemēro steidzamības tiesvedība. Tas pats attiecas uz lēmumu par steidzamības tiesvedības piemērošanu vai nepiemērošanu lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu.

C — *Par otro un trešo prejudiciālo jautājumu*

1) Vispārīgi

85. Otrais prejudiciālais jautājums galvenokārt attiecas uz EKL 234. panta interpretāciju. Ar to iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai Tiesas kompetence sniegt interpretāciju attiecas arī uz jēdzienu "negodīgs līguma noteikums" Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē, kā arī uz šīs direktīvas pielikumā minētajiem noteikumiem. Trešais prejudiciālais jautājums par Tiesas kompetenci sniegt interpretācijas norādes tiek skaidri uzdots gadījumam, ja atbilde uz otro jautājumu būtu apstiprinoša, un ir cieši saistīts ar to. Tādēļ uz abiem prejudiciālajiem jautājumiem ir jāsniedz kopīga atbilde.

86. Veids, kādā ir formulēti prejudiciālie jautājumi, ļauj saskatīt, ka iesniedzējtiesai zināmā mērā nav skaidrs, kāds ir gan Tiesas, gan valstu tiesu uzdevums, interpretējot un piemērojot Direktīvu 93/13. Ņemot to vērā, lai būtu labāka prejudiciālā nolēmuma tiesvedībai raksturīgā sadarbības attiecību izpratne, es uzskatu, ka ir būtiski vispirms īsumā izskaidrot Tiesas vispārīgo kompetenci sniegt interpretāciju, lai pēc tam izvērtētu iesniedzējtiesas uzdotos tiesību jautājumus.

2) Tiesas kompetences sniegt interpretāciju apjoms

87. Attiecībā uz pirmo aspektu ir jānorāda, ka principā visas Kopienu tiesību normas var būt interpretācijas lūguma priekšmets. Tas ir apstiprināts EKL 220. panta pirmajā daļā, kurā Tiesai ir uzticēts uzdevums atbilstoši savai kompetencei vispārīgi nodrošināt "tiesiskumu" šī Līguma interpretēšanā. Savukārt EKL 234. panta pirmās daļas b) apakšpunktā ir noteikts, ka Tiesas kompetence sniegt interpretāciju attiecas arī uz "Kopienas iestāžu tiesību aktiem", ar kuriem ir domātas visas atvasinātās tiesības, ieskaitot EKL 249. pantā minētos tiesību aktus. Tādējādi Tiesa ir pilnvarota interpretēt tādu tiesību aktu kā Direktīva 93/13. Šī kompetence tāpat attiecas uz direktīvā ietvertajiem tiesību jēdzieniem, kas atbilstoši judikatūrai principā ir jāinterpretē autonomi visā Kopienā, ja vien nav atsauces uz dalībvalstu tiesību sistēmām [35].

35 — Skat. tostarp 1984. gada 18. janvāra spriedumu lietā 327/82 *Ekro* (*Recueil*, 107. lpp., 11. punkts), 2000. gada 19. septembra spriedumu lietā C-287/98 *Linster* (*Recueil*, I-6917. lpp., 43. punkts), 2000. gada 9. novembra spriedumu lietā C-357/98 *Yiadom* (*Recueil*, I-9265. lpp., 26. punkts), 2003. gada 6. februāra spriedumu lietā C-245/00 *SENA* (*Recueil*, I-1251. lpp., 23. punkts), 2004. gada 12. oktobra spriedumu lietā C-55/02 Komisija/Portugāle (Krājums, I-9387. lpp., 45. punkts), 2005. gada 27. janvāra spriedumu lietā C-188/03 *Junk* (Krājums, I-885. lpp., 27.–30. punkts) un 2006. gada 7. decembra spriedumu lietā C-306/05 *SGAE* (Krājums, I-11519. lpp., 31. punkts).

88. "Negodīga līguma noteikuma" gadījumā direktīvas 3. panta izpratnē saikne ar dalībvalstu tiesību kategorijām Direktīvā 93/13 nepastāv. Tomēr Tiesa ir pamatoti nospriedusi, ka šajā normā, kurā ir atsauce uz godprātību un ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, *tikai abstrakti* ir definēti elementi, kuru dēļ atsevišķi neapspriestu līguma noteikumu var uzskatīt par negodīgu [36]. Neņemot vērā Kopienu likumdevēja konkretizēšanas mēģinājumu 3. panta 3. punktā, kurā ir norāde uz direktīvas pielikumā ietverto noteikumu sarakstu, nevar nepamanīt, ka ļaunprātīgas izmantošanas pastāvēšana ir *formulēta tikai kā ģenerālklauzula* [37]. Tāpēc "negodīga līguma noteikuma" jēdziens ir nenoteikts tiesību jēdziens, kurš ir normatīvi jāprecizē.

89. Tomēr nepieciešamība precizēt tiesību jēdzienu — kā Tiesa to ir apstiprinājusi spriedumā lietā *SENA* [38] saistībā ar jēdzienu "taisnīga atlīdzība" Direktīvas 92/100/EEK 8. panta 2. punkta izpratnē [39] un kā es nesen savos 2010. gada 11. maija secinājumos vēl izskatāmajā lietā C-467/08 (*SGAE*) esmu detalizēti izklāstījusi, ilustrējot pavairošanu privātām vajadzībām saistībā ar Direktīvas 2001/29/EK [40] 5. panta 2. punkta b) apakšpunktā minēto tiesību "taisnīgas atlīdzības" jēdzienu, — *a priori* nav pretrunā klasificēšanai par autonomu Kopienu tiesību jēdzienu, kas visās dalībvalstīs ir jāinterpretē vienveidīgi. Tieši pretēji, noteikta tiesiska regulējuma jēga un mērķis, aiz kura slēpjas Kopienu likumdevēja varbūtējā griba, ir īpaši jāņem vērā. Šajā sakarā ir jāpiemin tiesību aktu saskaņošanas mērķis, kāds ir arī Direktīvai 93/13 [41], kuras

36 — Skat. 2002. gada 7. maija spriedumu lietā C-478/99 Komisija/Zviedrija (*Recueil*, I-4147. lpp., 17. punkts) un 2004. gada 1. aprīļa spriedumu lietā C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten* (*Recueil*, I-3403. lpp., 20. punkts).

37 — Tāpat arī Pfeiffer, no: *Das Recht der Europäischen Union* (izdevējs: Grabitz/Hilf), IV sējums, Komentāri Direktīvai 93/13, ievada apsvērumi, A5, 28. punkts, 14. lpp., un Basedow, J., "Der Europäische Gerichtshof und die Klauselrichtlinie 93/13: Der verweigerte Dialog", no: *Festschrift für Günter Hirsch zum 65. Geburtstag*, 2008, 58. lpp.

38 — Iepriekš 35. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *SENA*.

39 — Lietā *SENA* Tiesai bija lūgts interpretēt jēdzienu "pienācīga samaksa" Padomes 1992. gada 19. novembra Direktīvas 92/100/EEK par nomas tiesībām, patapinājuma tiesībām un dažām ar autortiesībām saistītām blakustiesībām intelektuālā īpašuma jomā (OV L 346, 61. lpp.) 8. panta 2. punkta izpratnē. Tajā Tiesa vispirms norādīja uz iepriekš minēto judikatūru par Kopienu tiesību jēdzienu autonomu interpretāciju, bet turpināja, vēršot uzmanību uz faktu, ka Direktīvā 92/100 nav ietverta šā jēdziena definīcija. Šajā sakarā tā acīmredzami prezumēja, ka Kopienas likumdevējs detalizētu un obligātu šādas samaksas aprēķina metodi nav noteicis apzināti. Līdz ar to Tiesa tieši atzina dalībvalstu kompetenci pašām detalizēti noteikt šādu "pienācīgu samaksu" tādējādi, ka tās "nosaka vispiemērotākos kritērijus, lai, ievērojot Kopienas tiesības, bet īpaši šajā direktīvā paredzētos ierobežojumus, nodrošinātu šī Kopienas jēdziena ievērošanu", un tikai aicināja dalībvalstis, pamatojoties uz Direktīvas 92/100 mērķiem, kas īpaši detalizēti izklāstīti preambulas apsvērumos, Kopienas ietvaros ievērot jēdziena "pienācīga samaksa" pēc iespējas vienveidīgu interpretāciju. Šajā sakarā ir svarīgi uzsvērt, ka apstāklis, ka šim jēdzienam bija vajadzīga konkretizēšana, izmantojot dalībvalstu tiesībās nosakāmus kritērijus, Tiesu neatturēja no tā, lai paskaidrotu, ka jēdziens "pienācīga samaksa" Direktīvas 92/100 8. panta 2. punkta izpratnē bija jāinterpretē vienveidīgi visās dalībvalstīs un jātransponē katrā dalībvalstī. Līdz ar to Tiesa arī īpašajos apstākļos, kādi pastāvēja šajā lietā, galu galā varēja apstiprināt, ka pastāv Kopienas tiesību jēdziena iezīmes un ka jāveic autonoma Kopienas līmeņa interpretācija.

40 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Direktīva 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (OV L 167, 10. lpp.).

41 — Skat. pilnvarojuma pamatu EKL 95. pantā, kā arī, piemēram, Direktīvas 93/13 1., 2., 3. un 10. apsvērumu.

sasniegšanas priekšnosacījums katrā ziņā ir Kopienu tiesību autonoma koncepcija, tostarp vienveidīgas terminoloģijas izveide. Uzdevums ar interpretācijas palīdzību precizēt Kopienu tiesību jēdzienu "negodīgs līguma noteikums" faktiski saistoši visām Eiropas Savienības tiesām, ietilpst Tiesas kompetencē, kas ir kompetenta šajā ziņā pieņemt galīgo lēmumu [42].

minētos apsvērumus, ir jāatbild apstiprinoši bez atkāpēm. Šī uzskata pareizību apstiprina spriedums lietā *Océano Grupo* [43], kurā Tiesa, interpretējot Direktīvas 3. pantu, ir atsaukusies uz pielikuma 1. punkta q) apakšpunktā minēto noteikuma veidu [44]. Tas tāpat izriet no sprieduma lietā *Pannon* [45], kurā Tiesa ir skaidri atzinusi, ka minētajā lietā, īstenojot tai EKL 234. pantā piešķirto kompetenci, tā ir interpretējusi Kopienu likumdevēja negodīga noteikuma jēdziena definēšanai izmantotos "vispārējos kritērijus" — ar to domājot jebkuru noteikumu veidu pielikuma 1. punkta q) apakšpunktā.

3) Kompetences norobežošana starp Tiesu un valsts tiesām negodīgu noteikumu izvērtēšanā

90. Attiecībā uz turpmāko jautājumu, vai Tiesas kompetence sniegt interpretāciju ir attiecināma arī uz šīs direktīvas pielikumā minētajiem noteikumiem, ņemot vērā iepriekš

a) Atšķirība starp Kopienu tiesību interpretēšanu un piemērošanu

91. Šajā sakarā ir jāapspriež cits jautājuma aspekts. Proti, ja otro prejudiciālo jautājumu saprot ne tikai burtiski, bet drīzāk tādā izpratnē, ka Tiesa tiek aicināta izskaidrot kompetenču sadalījumu starp sevi un valsts tiesām attiecībā uz negodīgu noteikumu pārbaudi, tad ir ieteicams iesniedzējtiesai pašā sākumā

42 — Šajā sakarā Röthel, A., "Missbräuchlichkeitskontrolle nach der Klauselrichtlinie: Aufgabenteilung im supranationalen Konkretisierungskatalog", no: *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2005, 422. lpp., kura norāda, ka dominējošais viedoklis doktrīnā pašreiz ir pamatots ar to, ka arī ģenerālklauzulu un normatīvi precizējamu jēdzienu konkretizēšana ietilpstot Tiesas galīgā lēmuma kompetencē. Tiesai pieder autoritatīvas pēdējās konkretizēšanas pilnvaras un līdz ar to konkretizēšanas prerogatīva. Kā argumentu autore norāda prejudiciālā nolēmuma tiesvedības mērķi un tiesību aktu tuvināšanas mērķi, jo pretējā gadījumā Kopienu tiesības nevarot īstenot izvirzīto tiesību aktu tuvināšanu. Iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minētais Leible, S., 426. lpp., tāpat norāda, ka atbilstoši dominējošajam viedoklim literatūrā negodīguma jēdziens Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē esot jāinterpretē autonomi visā Eiropā. Jebkurš cits viedoklis nozīmētu atvasināto tiesību "effet utile", kā arī ar direktīvām sasniedzamās tiesību aktu tuvināšanas ietekmes neatzīšanu. Līdzīgi arī Müller-Graff, P.-C., "Gemeinsames Privatrecht in der Europäischen Gemeinschaft", no: *Gemeinsames Privatrecht in der Europäischen Gemeinschaft*, 2. izdevums, Bādenbādene, 1999, 56. un 57. lpp., kurš uzskata, ka Tiesa, interpretējot privāttiesību direktīvas, izpilda civillietu tiesas funkciju. Pildot šo funkciju, Tiesai ir pastāvīgs izaicinājums, balstoties uz nenoteiktiem tiesību jēdzieniem, kuri tāpēc ir jāinterpretē, un attiecīgā direktīvas noteikuma mērķa kontekstā konkretizēt un šādi arī attīstīt Kopienu tiesības. Autors negodīguma jēdzienu Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā min kā piemēru.

43 — 2000. gada 27. jūnija spriedums lietā C-240/98 *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (*Recueil*, I-4941. lpp.; turpmāk tekstā — "spriedums lietā *Océano Grupo*").

44 — Skat. iepriekš 43. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Océano Grupo*, 22. punkts. Par Tiesas interpretēšanas kompetenci acīmredzami arī Leible, S., "Gerichtsstandsklauseln und EG-Klauselrichtlinie", no: *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 6/2001, 425. lpp.

45 — Skat. iepriekš 4. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Pannon*, 42. lpp.

norādīt uz vispārējo normu [46], saskaņā ar kuru EKL 234. pantā paredzētajā procedūrā Tiesas un valsts tiesas kompetences sadalījums noteic, ka pirmajai ir jāveic Kopienu tiesību interpretācija, bet otrajai — to piemērošana. Līdz ar to Tiesa nevar Kopienu tiesību normas piemērot konkrētai lietai un tāpēc nav arī atbildīga par valsts iekšējo tiesību noteikumu kvalificēšanu šādas normas kontekstā. Tomēr Tiesa saglabā tiesības sniegt valsts tiesai norādes par Kopienu tiesību interpretāciju, kas tai varētu noderēt, izvērtējot šo noteikumu iedarbību.

92. Kā nesen esmu norādījusi savos 2009. gada 29. oktobra secinājumos lietā C-484/08 *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, EKL 234. pantā paredzētajai tiesvedībai raksturīgajam kompetences sadalījumam attiecībā uz negodīgo noteikumu pārbaudi patērētāju līgumos, manuprāt, sekas ir tādas, ka Tiesa nevar tieši izteikties par to, vai līguma noteikums ir pārbaudāms [47], un nepavisam ne par tā saderību ar Direktīvu 93/13, bet var tikai izlemt, kā ir jāinterpretē šī direktīva, ņemot vērā noteiktu līguma noteikumu [48]. Turpretī valsts tiesas uzdevums, ņemot vērā Direktīvu 93/13 un attiecīgos valsts transponējošos noteikumus un ievērojot Tiesas norādes par interpretēšanu, ir izvērtēt,

46 — Skat. 1963. gada 27. marta spriedumu apvienotajās lietās no 28/62 līdz 30/62 *Da Costa* (*Recueil*, 59. lpp.) un 1998. gada 12. februāra spriedumu lietā C-366/96 *Cordelle* (*Recueil*, I-583. lpp., 9. punkts). Šajā sakarā arī Craig, P. un De Búrca, G., *EU Law*, 4. izdevums, Oksforda, 2008, 493. lpp., kuri uzskata, ka atbilstoši EKL 234. pantam Tiesai ir piešķirtas pilnvaras interpretēt Līgumu, taču nav tiešu pilnvaru piemērot Līgumu pamata lietai. Interpretācijas un piemērošanas norobežošana iezīmējot kompetenču sadalījumu starp Tiesu un valsts tiesu. Atbilstoši šim sadalījumam Tiesa interpretējot līgumu un valsts tiesas šo interpretāciju piemērojot konkrētam gadījumam. Kā norāda Schima, B., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag* (izdevējs: H. Mayer), 12. sējums, Vīne, 2003, EKL 234. pants, 40. punkts, 12. lpp., valsts tiesām ir pienākums piemērot Kopienu tiesību normu konkrētā prāvā. Taču autors atzīst, ka ne vienmēr varot vienkārši nodalīt tiesību normas piemērošanu no tās interpretācijas. Līdzīgi arī Aubry, H., Poillot, E. un Sauphanor-Brouillard, N., "Panorama Droit de la consommation", *Recueil Dalloz*, 13/2010, 798. lpp., kuri atgādina, ka Tiesas kompetence prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā atbilstoši LESD 267. pantam ietverot tikai interpretāciju, taču ne piemērošanu, turklāt šo noteikumu ievērošana praksē ne vienmēr esot vienkārša.

47 — Tāpat arī Nassall, W., "Die Anwendung der EU-Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen", *Juristenzeitung*, 14/1995, 690. lpp.

48 — Skat. manus 2009. gada 29. oktobra secinājumus lietā C-484/08 *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (2010. gada 3. jūnija spriedums, Krājums, I-4785. lpp., 69. punkts). Šajā sakarā Schlosser, P., no: *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 13. izdevums, Berlīne, 1998, "Einleitung zum AGBG", 33. punkts, 18. lpp., saskaņā ar kuru jautājumi Tiesai par to, vai konkrēti noteikumi precīzi norādītajos līgumu veidos ir negodīgi, ir izslēgti. Līdzīgi arī Whittaker, S., "Clauses abusives et garanties des consommateurs: la proposition de directive relative aux droits des consommateurs et la portée de l'harmonisation complète", *Recueil Dalloz*, 17/2009, 1153. lpp., atsaucas uz Tiesas judikatūru, vispirms jau uz spriedumiem lietās *Freiburger Kommunalbauten* un *Pannon*.

vai attiecīgais noteikums var tikt kvalificēts kā negodīgs direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē.

Tāpēc ir ieteicams īsumā aplūkot šī sprieduma aspektus.

b) Judikatūra kopš sprieduma lietā *Freiburger Kommunalbauten*

94. Šajā spriedumā Tiesa konstatēja, ka Kopienu tiesību interpretācijas ietvaros, kas tai uzticēta saskaņā ar EKL 234. pantu, tā var interpretēt Kopienu likumdevēja vispārējos kritērijus, ko tas izmantojis, lai definētu negodīgu noteikumu jēdzienu, taču nevar spriest par šo vispārējo kritēriju piemērošanu konkrētiem līguma noteikumiem, jo šim uzdevumam ir nepieciešama pārbaude, ņemot vērā konkrētas lietas apstākļus [51].

93. Šī kompetences sadalījuma būtiskākās pamatiezīmes, kā to rāda vispārējā tiesību norma par kompetenci, interpretējot un piemērojot Kopienu tiesības, ir jau sen noteiktas Tiesas judikatūrā. Saistībā ar negodīgu noteikumu pārbaudi patērētāju līgumos atbilstoši Direktīvai 93/13 var uzskatīt, ka tikai kopš sprieduma lietā *Freiburger Kommunalbauten* [49] tie ir formulēti [50].

95. Tāpat Tiesa ir uzsvērusi valsts tiesu īpašo nozīmi, novēršot negodīgus noteikumus, tāpēc nododot tām uzdevumu katrā gadījumā konkrēti konstatēt, vai līguma noteikums atbilst kritērijiem, lai tas tiktu kvalificēts kā negodīgs direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē [52]. Tiesa, šajā sakarā norādot uz Direktīvas 93/13 4. pantu, uzskata, ka konkrētā gadījuma apstākļos, kas valsts tiesām ir jāņem vērā, pārbaudot noteikumu, ietilpst preču vai pakalpojumu veids, kas ir līguma priekšmets, un visi uz līguma noslēgšanu attiecināmie apstākļi. Turklāt ir jānovērtē arī sekas, kādas

49 — Iepriekš 36. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Freiburger Kommunalbauten*.

50 — Iepriekš 42. zemsvītras piezīmē minētā Röthel, A., 424. lpp., uzskata, ka Tiesa spriedumā lietā *Freiburger Kommunalbauten* ir veikusi viennozīmīgu virziena maiņu un cīņā pret negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos tagad pamatojas uz pragmatisku kompetences nodalīšanu starp sevi un valstu tiesām. Pfeiffer, T., "Prüfung missbräuchlicher Klauseln von Amts wegen (Gerichtsstand) — Günstigkeitsprinzip nach Wahl des Verbrauchers", no: *Neue Juristische Wochenschrift*, 32/2009, 2369. lpp., uzskata, ka Tiesa ar spriedumu lietā *Freiburger Kommunalbauten* ir vēlējusies stabilizēt savu svārstīgo judikatūru par kompetences sadalījumu ar valstu tiesām attiecībā uz noteikumu pārbaudi. Iepriekš 46. zemsvītras piezīmē minētie Aubry, H., Poillot, E. un Sauphanor-Brouillard, N., 798. lpp., spriedumā lietā *Freiburger Kommunalbauten* saskata iepriekš minētā kompetences sadalījuma attiecībā uz Kopienu tiesību interpretēšanu un piemērošanu apstiprinājumu.

51 — Iepriekš 36. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Freiburger Kommunalbauten*.

52 — Turpat, 25. punkts.

var būt attiecīgajam noteikumam saistībā ar līgumam piemērojamām tiesībām, kas netieši norāda, ka ir jāpārbauda valsts tiesību sistēma [53].

esot vispārējs un ka tādi noteikumu veidi lielā veidu un satura daudzveidībā esot sastopami patērētāju līgumos, ģenerāladvokāts bažījās, ka tie regulāri varētu būt iemesls uzdot prejudiciālus jautājumus. Šiem argumentiem ir jāpiekrīt, jo tas nevar būt Tiesas uzdevums pašai izvērtēt katra tai iesniegtā līguma noteikuma negodīgumu. Neraugoties uz faktisko un valsts tiesību aspektu daudzveidību, kas ir jāņem vērā katrā atsevišķā gadījumā [54], *iudex a quo* saistība ar pamata prāvas priekšmetu, izrādās, ir priekšrocība, kuru Eiropas

96. Turklāt Tiesa ir ņēmusi vērā ģenerāladvokāta Hēlhuda [*Geelhoed*] secinājumus, kurš galvenokārt ir izteicies par negodīgo noteikumu decentralizētu pārbaudi dalībvalstu līmenī, ievērojot Tiesas interpretēšanas monopolu. Savos secinājumos ģenerāladvokāts, pirmkārt, ir norādījis uz *nepieciešamību skaidri nodalīt kompetenci* starp Kopienu un dalībvalstīm patērētāju tiesību aizsardzības jomā, otrkārt, viņš ir brīdinājis par *tiesību aizsardzības līdzekļu ekonomisku izmantošanu*. Saistībā ar pēdējo minēto ģenerāladvokāts ir pamatoti netieši brīdinājis par EKL 234. pantā paredzētās tiesvedības pārslodzi, ja uzdevums izvērtēt noteikta līguma noteikuma negodīgumu ietilptu Tiesas kompetencē. Ņemot vērā, ka "negodīga noteikuma" jēdziens

53 — Turpat, 21. punkts.

54 — Kamēr nav vienotu Eiropas civiltiesību, Tiesai vēl joprojām ir pieejama valsts tiesu sniegtā informācija par attiecīgās pamata prāvas valsts tiesību aspektiem, lai, ņemot vērā konkrētu noteikumu, interpretētu Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā paredzēto negodīguma jēdzienu. Principā tomēr būtu iespējams, ka Tiesa arī pakārtoti izmantotu Eiropas akadēmiķu izstrādātos kodificēšanas modeļus, kā, piemēram, *Draft Common Frame of Reference* (*DCFR*), lai civiltiesiskajiem strīdiem atrastu atbilstošus risinājumus. Šajā sakarā skat. Heinig, J., "Die AGB-Kontrolle von Gerichtsstandsklauseln — zum Urteil Pannon des EuGH", no: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 24/2009, 886. un 887. lpp., kurš norāda uz progresīvo attīstību Eiropas privāttiesībās, kā arī uz kopīgu Eiropas līgumtiesību noteikumu formulēšanu *DCFR* vai nākamajā Vienotajā modelī, kas nākotnē Tiesai var sniegt kritērijus noteikumu pastiprinātai pārbaudei Eiropas līmenī. Turpretim skeptisks viedoklis ir Freitag, R., "Anmerkung zum Urteil Freiburger Kommunalbauten", no: *Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht*, 2004, 398. lpp., kurš tāpat uzskata, ka principā ir iespējams, ka Tiesa katrā atsevišķā gadījumā no civiltiesību *acquis communautaire* un no valsts tiesību sistēmu salīdzinājuma var attīstīt autonomu Kopienu tiesību "common European legal denominator". Tā kā Direktīva 93/13 principā aptverot visas civiltiesību jomas, Tiesai šādā gadījumā būtu uzspiesta civiltiesību likumdevēja—aizstājēja loma, kas radītu problēmas saistībā ar horizontālo kompetenču sadalījumu Kopienā, kā arī ar tiesisko drošību.

Savienības jurisdikcijai vajadzētu izmantot patērētāju aizsardzībai [55].

97. Visbeidzot kā nākamo argumentu ģenerāladvokāts norādīja *valsts tiesību nozīmīgumu*, novēršot negodīgus noteikumus. Pēdējiem minētajiem pirmām kārtām būtu nozīme privāttiesiskās attiecībās, kas tiktu vēl lielākā mērā kontrolētas valsts tiesību aktos, saistībā ar ko pat varētu gadīties, ka šim noteikuma veidam dažādās tiesību sistēmās būtu dažādas tiesiskās sekas. Ņemot vērā apstākli, ka līguma noteikuma negodīguma izvērtēšana *in concreto* galvenokārt ir reglamentēta valsts tiesību aktos [56] un valsts tiesību aktu interpretēšana un piemērošana ir vienīgi valsts tiesas kompetence, ir jāpiekrīt arī šim argumentam.

98. Iepriekš minēto principu apstiprinājums ir atrodams spriedumā lietā *Mostaza Claro* [57], kā arī nesen pasludinātajā spriedumā lietā *Pannon* [58], turklāt pēdējā minētajā šajā sakarā ir ietverts plašs skaidrojums, saskaņā ar kuru valsts tiesām līguma noteikuma negodīguma izvērtēšana ir jāveic, ņemot vērā spriedumā iekļautos abstraktos Tiesas paskaidrojumus [59]. No tā tomēr neizriet nekas cits kā vien tas, ka valsts tiesai, īstenojot savu pārbaudes kompetenci, ir jāņem vērā Kopienas tiesas interpretācijas norādes [60].

99. Šajā sakarā tomēr ir jāuzsver, ka šajos spriedumos minētās izvērtēšanas vadlīnijas nekādā ziņā nevar tikt uzskatītas par izsmeļošām. Drīzāk tās ir tikai daži "vispārējie kritēriji" Tiesas judikatūras izpratnē, kurus Tiesa var sniegt valsts tiesai atbilstoši savam Kopienu tiesību interpretēšanas monopolam. Negodīguma faktisko apstākļu konkretizēšana

55 — Iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minētais Basedow, J., 61. lpp., pamatoti norāda, ka tieslietu politikas apsvērumus vajadzētu atklāti pārrunāt. Autors uzskata, ka Tiesa nevarot izteikt viedokli par līguma noteikumu negodīgumu katrā atsevišķā gadījumā. No otras puses, tai būtu jāļauj pieņemt nolēmumus arī par Direktīvas 93/13 3. pantā paredzētās ģenerālklauzulas interpretācijas virzību. Iepriekš 54. zemsvītras piezīmē minētais Heinig, J., 886. lpp., uzskata, ka noteikuma negodīgums var būt atkarīgs no daudziem atsevišķa gadījuma apstākļiem, kuru apsvēršana, ņemot vērā efektivitātes aspektus un pašreizējo Eiropas privāttiesību stāvokli, var tikt nodota valsts tiesām. Iepriekš 54. zemsvītras piezīmē minētais Freitag, R., 398. lpp., norāda, ka iepriekš formulēto līguma noteikumu negodīgumu var izvērtēt, tikai pamatojoties uz juridisko atskaites punktu. Kamēr neesot vienotas Eiropas civiltiesību kodifikācijas, šis normatīvais modelis tiekot veidots attiecīgajās valsts tiesībās, kuras Tiesas izvērtējumam nav pakļautas. Iepriekš 48. zemsvītras piezīmē minētais Whittaker, S., 1154. lpp., uzskata, ka valsts tiesa ir piemērotākā vieta tam, lai konstatētu līguma noteikuma negodīgumu, jo tā var labāk izvērtēt valsts situāciju, kādā katrs noteikums tiek piemērots.

56 — Šajā sakarā Bernadskaya, E., "L'office du juge et les clauses abusives: faculté ou obligation?", no: *Revue Lamy droit d'affaires*, 42/2009, 71. lpp., norāda, ka līguma noteikumu izvērtēšana *in concreto* patērētāju līgumos, ko veic valsts tiesa, tiek noteikta saskaņā ar valsts tiesību aktu noteikumiem.

57 — Iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 22. un 23. punkts.

58 — Iepriekš 4. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Pannon*, 42. punkts.

59 — Turpat, 43. punkts.

60 — Tiesas spriedums prejudiciālā nolēmuma lietā kļūst formāli un juridiski galīgs un ir saistošs iesniedzējtiesai, kā arī visām pamata lietu izskatošajām valsts tiesām, tostarp nākošajām instancēm. Skat. 1969. gada 24. jūnija spriedumu lietā 29/68 *Milchkontor* (*Recueil*, 165. lpp., 3. punkts). Šajā sakarā iepriekš 17. zemsvītras piezīmē minētais Schwarze, J., 63. punkts, 1826. lpp.

direktīvas 3. panta 1. punktā Kopienu tiesību līmenī līdz ar to ir jāsaprot kā ilgstoša rīcība, par kuras norisi galu galā ir jārūpējas Tiesai. Tās uzdevumam jābūt pakāpeniski precizēt abstraktus negodīguma pārbaudes kritērijus un, uzkrājot pieredzi, izstrādāt Kopienu negodīguma pārbaudes ietvarus. Prejudiciālā nolēmuma tiesvedība kā Tiesas un valsts tiesu savstarpējo kompetences dalīšanas attiecību izpausme ir piemērots līdzeklis, lai sasniegtu lietderīgus un uz procesuālo ekonomiju balstītus rezultātus [61].

101. Uz trešo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild tādējādi, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tiek lūgta šāda interpretācija, Direktīvā 93/13 garantētā patērētāju tiesību aizsardzības līmeņa vienveidīgas interpretācijas interesēs visās dalībvalstīs var attiekties uz jautājumu par to, kādus aspektus valsts tiesa var ņemt vērā vai kādi aspekti tai ir jāņem vērā, ja direktīvā paredzētie vispārējie kritēriji tiek piemēroti īpašam individuālam līguma noteikumam.

D — *Par ceturto prejudiciālo jautājumu*

4) Secinājums

1) Uzdotā jautājuma priekšmets

100. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz otro prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka saskaņā ar EKL 234. pantu Tiesa ir kompetenta interpretēt arī jēdzienu "negodīgs līguma noteikums" Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē, kā arī šīs direktīvas pielikumā minētos noteikumus.

102. Uzdodot ceturto prejudiciālo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vēlas sprieduma lietā *Pannon* [62] 34. un 35. punkta skaidrojumu, kuros Tiesa konstatēja:

"Šajos apstākļos saskaņā ar valsts tiesībām starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noritošās prāvas īpašās iezīmes nedrīkst būt faktors, kas varētu ietekmēt saskaņā

61 — Šajā sakarā iepriekš 42. zemsvītras piezīmē minētā Röthel, A., 427. lpp. Autore uzskata, ka Kopienu tiesību civiltiesību regulējuma tapšanā vairāk nekā jebkurai citai tiesību jomai ir vajadzīga sazināšanās un sadarbība. Šajā gadījumā prejudiciālā nolēmuma tiesvedība garantē būtiskas iespējas izveidot pārnacionālu privāttiesību regulējumu un virzīt tālāku integrācijas procesu. Autore Tiesas spriedumā lietā *Freiburger Kommunalbauten* saskata pareiza virziena zīmi. Tajā izklāstītais kompetences sadalījums starp Tiesu un valsts tiesām apsolot atbilstošus un arī procesuāli ekonomiskus rezultātus ar augstu atzīšanas pakāpi.

62 — Iepriekš 4. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Pannon*.

ar Direktīvas noteikumiem nodrošināto aizsardzību.

Tādējādi uz otro jautājumu ir jāatbild, ka valsts tiesai pēc savas [iniciatīvas] ir jāvērtē līguma noteikumu negodīgais raksturs, tiklīdz tās rīcībā ir šajā sakarā vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums. Ja tiesa šādus noteikumus atzīst par negodīgiem, tā tos nepiemēro, izņemot, kad pret to iebilst patērētājs. Šāds pienākums valsts tiesai ir arī tad, ja tā lemj par savu teritoriālo piekritību."

103. Savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa skaidro [63], ka no sprieduma nepārprotami neizrietot, kāda hronoloģiska secība esot jāievēro. Iesniedzējtiesa varot līguma noteikuma negodīgumu pēc savas iniciatīvas izvērtēt vai nu tikai tad, kad tai ir šajā sakarā nepieciešamais tiesiskais un faktiskais pamatojums, vai arī pārbaude pēc savas iniciatīvas nozīmējot arī to, ka tiesai esot pienākums, pārbaudot konkrēta līguma noteikuma negodīgumu, pēc savas iniciatīvas konstatēt un aktualizēt šajā sakarā nepieciešamo tiesisko un faktisko pamatojumu.

63 — Skat. 2009. gada 2. jūlija lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 2. lpp.

2) Attiecīgie Tiesas spriedumā lietā *Pannon* izklāstītie konstatējumi, ņemot vērā līdzšinējo judikatūru par valsts tiesas pienākumu veikt pārbaudi pēc savas iniciatīvas

104. Pirms es izsaku savu viedokli par faktisko prejudiciālo jautājumu, ieteicams noskaidrot uzdotā jautājuma priekšmetu, kas īsumā atkārto uz izskatāmo lietu attiecināmos Tiesas konstatējumus spriedumā lietā *Pannon* līdzšinējās judikatūras kontekstā.

105. Pastāvīgā Tiesas judikatūra ir kopš sprieduma lietā *Océano Grupo* [64], saskaņā ar kuru "aizsardzība, ko direktīva sniedz patērētājiem, nozīmē, ka valsts tiesa pēc savas iniciatīvas *var* izvērtēt tai iesniegtā līguma noteikuma negodīgo raksturu", proti, arī tad, ja "pārbauda valsts tiesā iesniegtas prasības pieņemamību". Šāds formulējums tomēr neatbild uz jautājumu, vai Tiesa ir apstiprinājusi pienākumu vai tikai iespēju pēc savas iniciatīvas izvērtēt negodīgos noteikumus. Šajā ziņā spriedumā lietā *Pannon* ir sniegts svarīgs precizējums, jo Tiesa tajā tagad ir konstatējusi, ka valsts tiesas uzdevums "nenozīmē vien pilnvaras lemt par attiecīgo līguma noteikumu negodīgumu", bet arī attiecīgu *pienākumu* [65].

64 — Iepriekš 43. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Océano Grupo*, 28. un 29. punkts, kā arī 2002. gada 21. novembra spriedums lietā C-473/00 *Cofidis* (*Recueil*, I-10875. lpp., 32. un 33. punkts) un iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 27. un 28. punkts.

65 — Iepriekš 4. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Pannon*.

Šis pienākums attiecas uz visiem negodīgiem noteikumiem un tādējādi arī uz piekritības noteikšanas noteikumiem. Spriedumā lietā *Cofidis* [66] un vēl skaidrāk spriedumā lietā *Mostaza Claro* [67] Tiesa bija pamatojusies uz pārbaudes pienākumu. Spriedumā lietā *Pannon* Tiesa ir piebildusi, ka ar pienākumu pēc savas iniciatīvas veikt pārbaudi ir saderīgs tikai tas, ka *ipso iure* iestājas spēkā neesamība saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu un patērētājam uz to nevajag atsaukties [68].

106. Kāds cits jauninājums, kas parādījies spriedumā lietā *Pannon*, ir skaidrojums, ka valsts tiesai ir iespēja piemērot strīdus noteikumu, ja patērētājam tiek dots attiecīgs norādījums un viņš nevēlas celt prasību par [noteikuma] negodīgumu [69]. Šādas pieejas priekšrocība izpaužas apstāklī, ka tiesa pasargā patērētāju no uzspiestas aizsardzības, kas drīzāk atbilst idejai par patērētāju aizsardzību ar informēšanu [70].

3) Juridiskais vērtējums

107. Tomēr, kā Komisija pareizi norāda, prejudiciālais jautājums nav par gadījuma apstākļiem, kuros līguma noteikums ir faktiski negodīgs, bet gan tikai par situāciju, kurā valsts tiesa vērš uzmanību uz *iespējamo* līguma noteikuma negodīgumu, t.i., tā tikai prezumē negodīgumu, nešaubīgi to nekonstatējot. Tā kā Direktīvā 93/13 šajā sakarā nav ietvertas nekādas norādes, saskaņā ar dalībvalstu procesuālās autonomijas principu [71] principā piemērojamas būtu valsts procesuālās tiesības.

108. No citas puses, dalībvalstu procesuālās autonomijas princips nedrīkst izpausties tā, ka tiek kavēta patērētāja aizsardzība, kāda saskaņā ar judikatūru [72] viņam tiek paredzēta Direktīvas 93/13 6. un 7. pantā. Šādā izpratnē arī ir jāsaprot Tiesas konstatējums sprieduma lietā *Pannon* 34. punktā, saskaņā ar kuru "saskaņā ar valsts tiesībām starp pārdevēju vai

66 — Iepriekš 64. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Cofidis*.

67 — Iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*.

68 — Iepriekš 4. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Pannon*, 24. punkts.

69 — Turpat, 33. punkts.

70 — Tāpat arī iepriekš 54. zemsvītras piezīmē minētais Heinig, J., 886. lpp. Osztovits, A. un Nemessányi, Z., "Missbräuchliche Zuständigkeitsklauseln in der ungarischen Rechtsprechung im Licht der Urteile des EuGH", no: *Zeitschrift für Europarecht, internationales Privatrecht & Rechtsvergleichung*, 2010, 25. lpp., norāda, ka Tiesa tādējādi ir atbildējusi uz līdz šim vēl neizskaidroto teorētisko jautājumu, vai valsts tiesa var konstatēt spēkā neesamību arī tad, ja patērētājs pēc tam, kad tiek informēts, skaidri vēlas saglabāt noteikumu. Autori uzskata, ka saskaņā ar spriedumu, šķiet, attiecībā uz negodīgu līguma noteikumu "nesaistošo raksturu" ir realizēts princips "pacta sunt servanda", lai gan direktīvas noteikumi, kā izriet no sprieduma lietā *Mostaza Claro*, ir absolūti.

71 — Skat. šo secinājumu 65. punktu.

72 — Tiesa ir atzinusi, ka tiesas iespēja pēc savas iniciatīvas izvērtēt noteikuma negodīgo raksturu ir atbilstošs līdzeklis gan direktīvas 6. pantā noteiktā rezultāta sasniegšanai, proti, nepieļaut, ka individuālam patērētājam ir saistošs negodīgs noteikums, gan lai veicinātu direktīvas 7. pantā paredzētā mērķa īstenošanu, jo šādai pārbaudei var būt atturoša iedarbība, kas palīdz izbeigt negodīgu noteikumu izmantošanu patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju noslēgtajos līgumos (skat. iepriekš 43. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Océano Grupo*, 28. punkts, iepriekš 64. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Cofidis*, 32. punkts, un iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Mostaza Claro*, 27. punkts).

piegādātāju un patērētāju noritošās prāvas īpašās iezīmes nedrīkst būt faktors, kas varētu ietekmēt saskaņā ar direktīvas noteikumiem nodrošināto aizsardzību". Tāpēc ierobežota iejaukšanās dalībvalstu procesuāla tiesiskā regulējuma autonomijā atsevišķos gadījumos ir nepieciešama direktīvas mērķa sasniegšanai [73]. Rodas jautājums, vai spriedumā lietā *Pannon* var konstatēt attiecīgu Kopienu iejaukšanos dalībvalstu procesuālā tiesiskā regulējuma autonomijā, un gadījumā, ja tas tā nav, vai tāda iejaukšanās būtu nepieciešama.

109. Sprieduma *Pannon* 35. punktā Tiesa ir konstatējusi, ka valsts tiesai pēc savas iniciatīvas ir jāvērtē līguma noteikumu negodīgais raksturs, "*tiklīdz* tās rīcībā ir šajā sakarā vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums". Šo formulējumu Tiesa ir nesen atkal izmantojusi spriedumā lietā *Asturcom* [74]. Šis teikums, manuprāt, tomēr ir saprotams tādējādi, ka pārbaudes pienākums rodas tikai tad, ja no pušu apsvērumiem vai citiem apstākļiem tiesai izriet norādes par iespējamu negodīgumu [75]. Tikai šādā gadījumā tai pēc savas iniciatīvas ir jāizvērtē savas šaubas par noteikuma iedarbību, pusei tieši nepārmetot negodīgumu [76]. Turklāt no sprieduma neizriet, kas

73 — Tas, ka dalībvalstu procesuālās autonomijas princips nav neaizskarams un iejaukšanās var tikt pamatota, pierāda iepriekš 54. zemsvītras piezīmē minētais Heinig, J., 885. lpp., uzskatot, ka pienākums izvērtēt vienošanās par jurisdikciju vispārējos darījuma noteikumos nenozīmē nepieļaujamu iejaukšanos dalībvalstu procesuālajā regulēšanas autonomijā. Autors pamatoti skaidro, ka Eiropas Savienības pilnvaras patērētāju tiesībās nav ierobežotas tikai ar šo jomu vien, bet var ietvert arī procesuālus aspektus. No otras puses, kā tas izriet no spriedumiem lietās *Océano Grupo* un *Pannon*, tieši vienošanās par piekritību varētu apgrūtināt patērētāju materiālo tiesību īstenošanu. To, ka Direktīva 93/13 ietverot arī procesuālos aspektus, parādot pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts, saskaņā ar kuru varētu tikt atzīti par negodīgiem tādi noteikumi, kas patērētājam apgrūtinātu prasības celšanu.

74 — Iepriekš minēts 16. zemsvītras piezīmē, 53. punkts.

75 — No dažādu valodu redakcijas salīdzināšanas izriet, ka attiecīgajā paligteikumā ir domāta vai nu hronoloģiska secība, vai nosacījums. Neraugoties uz nenozīmīgajām atšķirībām, visas versijas norāda, ka negodīguma pārbaudei ir jānotiek tikai *pēc* šajā nolūkā nepieciešamā juridiskā un faktiskā pamatojuma saņemšanas. Dāniski: "*så snart* den råder over de oplysninger om de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver"; vāciski: "*sobald* es über die hierzu erforderlichen rechtlichen und tatsächlichen Grundlagen verfügt"; franciski: "*dès qu'*il dispose des éléments de droit et de fait nécessaires à cet effet"; angliski: "*where* it has available to it the legal and factual elements necessary for that task"; itāliski: "*a partire dal momento in cui* dispone degli elementi di diritto e di fatto necessari a tal fine"; portugāliski: "*desde que* disponha dos elementos de direito e de facto necessários para o efeito"; slovēniski: "*če* razpolaga s potrebnimi dejanskimi in pravnimi elementi"; spāniski: "*tan pronto como* disponga de los elementos de hecho y de Derecho necesarios para ello"; holandiski: "*zodra* hij over de daartoe noodzakelijke gegevens, feitelijk en rechtens, beschikt"; ungāriski: "*amennyiben* rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek".

76 — Tāpat arī Mayer, C. "Missbräuchliche Gerichtsstandsvereinbarungen in Verbraucherverträgen: Anmerkung zu EuGH, Urteil vom 4.6.2009, C-243/08 — Pannon GSM Zrt../ Erzsébet Sustikné Györfi", *Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht*, 2009, 221. lpp. Uz to acīmredzami pamatojas arī Poissonnier, G., "La CJCE franchit une nouvelle étape vers une réelle protection du consommateur", *Recueil Dalloz*, 34/2009, 2314. lpp., rakstot, ka Tiesa sprieduma lietā *Pannon* pienākumu pēc savas iniciatīvas izvērtēt līguma noteikuma negodīgumu ir saistījusi ar nosacījumu, ka tiesai ir pieejams šajā sakarā nepieciešamais juridiskais un faktiskais pamatojums. Nebūt ne viennozīmīgs, taču, iespējams, arī šajā izpratnē ir iepriekš 46. zemsvītras piezīmē minēto Aubry, H., Poillot, E. un Sauphanor-Brouillard, N., 798. lpp., juridiskais atzinums, kuri uzskata Tiesas konstatējumu par "loģisku no procesuālo tiesību viedokļa".

valsts tiesai būtu tāds pats pienākums, ja tai nebūtu šāda pamatojuma.

110. Citiem vārdiem sakot, no Kopienu tiesībām nevar secināt nevienu noteikumu, kas valsts tiesām uzliktu pienākumu pašām sākt pārbaudes, lai iegūtu līguma noteikuma negodīguma izvērtēšanai nepieciešamo juridisko un tiesisko pamatojumu, ja tas nav pieejams. Valsts tiesas pilnvaras drīzāk ir noteiktas saskaņā ar valsts procesuālajām tiesībām. Šajā sakarā ir jānorāda, ka dalībvalstu civilprocesa tiesībās ir raksturīgs *lietas iztiesāšanas princips*, saskaņā ar kuru pusēm ir jānorāda uz visiem attiecīgajiem faktiem, uz kuru pamata tiesai pēc tam ir jāizlemj. Tas nepārprotami attiecas arī uz Ungārijas civilprocesa tiesībām, jo no ceturtā prejudiciāla jautājuma katrā ziņā izriet, ka pierādījumu iegūšanu var uzdot tikai pēc pušu lūguma. Saskaņā ar Ungārijas Civilprocesa likumu lietas dalībniekiem principā pierādījumi būtu jānorāda [77].

111. Tiesa spriedumā apvienotajās lietās *van Schijndel* un *van Veen* [78] nepārprotami ir atzinusi robežas, kas nosaka šo specifisko valsts civilprocesa pazīmi izvērtēšanai pēc savas iniciatīvas, ko veic valsts tiesa, šajā spriedumā konstatējot, ka "Kopienu tiesības neuzliek pienākumu valsts tiesām pēc savas iniciatīvas izvirzīt pamatu par Kopienu tiesību normu pārkāpumu, ja šī pamata izskatīšanas dēļ tām būtu jāatsakās no tām paredzētās pasīvās lomas, pārsniedzot lietas dalībnieku noteiktās tiesvedības robežas un pamatojoties uz citiem faktiem un apstākļiem, nevis tiem, ar kuriem savu prasījumu pamatoja lietas dalībnieks, kam ir interese minēto tiesību normu piemērošanā". No tā izriet, ka lietas iztiesāšanas princips civilprocesā ierobežo valsts tiesas kompetenci veikt pārbaudi, ar ko Kopienu tiesībām ir jāsamierinās [79].

112. Neraugoties uz to, rodas šaubas, vai vispār būtu obligāti valsts tiesai uzlikt

77 — Tāpat arī iepriekš 70. zemsvītras piezīmē minētie Osztovits, A. un Nemessányi, Z., 25. lpp., kuri norāda uz Ungārijas Civilprocesa likuma 164. pantu.

78 — Iepriekš minēts 16. zemsvītras piezīmē.

79 — Šajā sakarā iepriekš 76. zemsvītras piezīmē minētais Poissonnier, G., 2314. lpp., kurš lietas iztiesāšanas principā civilprocesā saskata valsts tiesas pārbaudes pienākuma ierobežojumus.

visaptverošu pārbaudes pienākumu, lai sasniegtu Direktīvā 93/13 izvirzīto negodīgo noteikumu pārbaudes mērķi. Līguma noteikumu, kas, iespējams, būtu jākvalificē kā negodīgs, jo saskaņā ar to prāvas, kas izriet no līguma, ir jānodod tai tiesai, kuras [piekritības] teritorijā ir pārdevēja vai piegādātāja juridiskā adrese [80], varētu izvērtēt valsts tiesa, pēc savas iniciatīvas jau pārliecinoties par savu piekritību, neprasot lietas dalībniekiem detalizētu argumentāciju. To apstiprina arī procesuālā stadija, kāda ir pamata prāvā. Tādējādi no lietas materiāliem izriet, ka iesniedzējtiesa pirms tiesas sēdes noteikšanas ir pamanījusi, ka atbildētāja dzīvesvieta nav tās jurisdikcijas teritorijā, bet prasītāja savu pieteikumu par maksājuma rīkojuma izdošanu, atsaucoties uz vispārējiem līguma noteikumiem, ir iesniegusi tiesā netālu no savas juridiskās adreses, sakarā ar ko iesniedzējtiesai ir radušās šaubas par attiecīgo līguma noteikumu. Ar to iesniedzējtiesa visbeidzot liek nojaust par aizdomām par piekritības noteikšanas noteikuma negodīgumu.

80 — Iepriekš 43. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Océano Grupo*, 21.–24. punkts. Tajā Tiesa ir skaidrojusi, ka piekritības noteikšanas noteikums, kas ir iekļauts starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju noslēgtā līgumā, to īpaši neapspriežot, un saskaņā ar kuru izņēmuma rakstura piekritība ir piešķirta tiesai pēc vietas, kur ir piegādātāja juridiskā adrese, varētu būt atzīstams par negodīgu direktīvas 3. panta izpratnē, jo tas pretēji godprātības prasībai rada ievērojamu nelīdzsvarotību līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam. Tiesa uzskata, ka tāds piekritības noteikšanas noteikums liek patērētājam atzīt tādas tiesas izņēmuma rakstura piekritību, kas, iespējams, atrodas ļoti tālu no tā dzīvesvietas, apgrūtinot patērētāja ierašanos tiesā. Strīdos, kuru prasījumu summa ir niecīga, patērētāja izdevumi, kas saistīti ar ierašanos uz tiesu, varētu būt pārmērīgi un varētu viņu atturēt no jebkādas tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanas vai aizstāvēšanās. Tādējādi Tiesa uzskata, ka šādi noteikumi ietilpst Direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktā minētajā to noteikumu grupā, kuru mērķis vai rezultāts ir tāds, ka tiek izslēgtas vai kavētas patērētāja tiesības celt prasību tiesā. Šādi noteikumi turpretim dod iespēju pārdevējam vai piegādātājam visas tiesvedības, kas attiecas uz viņa nodarbošanos, saistīt ar tiesu, kuras jurisdikcijas teritorijā atrodas viņa juridiskā adrese, kas gan organizatoriski atvieglo viņa ierašanos [tiesā], gan samazina ar to saistītās izmaksas. To apstiprina iepriekš 76. zemsvītras piezīmē minētais Poissonnier, G., 2313. lpp. Saskaņā ar iepriekš 70. zemsvītras piezīmē minētajiem Osztovits, A. un Nemessányi, Z., 23. lpp., šī judikatūra Ungārijas juridiskajā praksē gadiem ilgi nav atzīta. Tieši pretēji, līdz pat šai dienai esot pieņemts, ka pārdevējs vai piegādātājs savos darījuma noteikumos iekļaujot tādu piekritības noteikšanas noteikumu, saskaņā ar kuru puses vienojas par tās tiesas izņēmuma jurisdikciju, kuras teritorijā atrodas pārdevēja vai piegādātāja juridiskā adrese, vai — kā notiekot vēl biežāk — kas vietas ziņā atrodoties vistuvāk tā juridiskajai adresei.

113. Taču arī gadījumos, kad runa ir nevis par vienošanos par jurisdikciju, bet par materiāliem, līgumā paredzētiem pienākumiem, parasti ir sagaidāms, ka valsts tiesai tiks iesniegts vismaz patērētāju līguma eksemplārs kā svarīgs norādīto prasījumu pierādījums. Tādējādi līguma noteikuma negodīguma pārbaudes pēc savas iniciatīvas nepieciešamais "juridiskais un faktiskais pamatojums" sprieduma lietā *Pannon* izpratnē jau būtu pieejams. Līdz ar to valsts tiesa varētu izpildīt savu pienākumu saistībā ar līguma noteikuma negodīguma izvērtējumu pēc savas iniciatīvas. Tāpēc daudzos gadījumos valsts tiesai nevajadzētu rasties īpašām praktiskām grūtībām. Tomēr tas neizslēdz iespēju, ka praksē var būt tādi līguma noteikumi, kuru negodīgums var atklāties tikai pēc detalizētas analīzes. Tomēr, kā jau norādīts, tā ir iespējama tikai saskaņā

ar valsts procesuālajām tiesībām, jo Kopienu tiesībās atbilstošs juridisks pienākums nav paredzēts.

114. Iepriekš minētie līdzvērtības un efektivitātes principi [81] neprasa valsts tiesas izvērtēšanas pienākuma atzīšanu. Saistībā ar līdzvērtības ievērošanu konkrētā gadījumā, šķiet, ka valsts tiesai tiesvedībā, kas attiecas tikai uz valsts tiesību aktiem, nav lielāku pilnvaru nekā tiesvedībā, kurā ir jānodrošina Direktīvas 93/13 noteikto indivīdu tiesību aizsardzība. Tiktāl līdzvērtības principa pārkāpums nav saskatāms. Tāpat nevar konstatēt, kādā mērā Direktīvā 93/13 piešķirto tiesību īstenošana tiktu padarīta par praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu. Tieši iepriekš minētie apsvērumi [82] parāda, ka tiesu izvērtēšanas pienākuma neesamība dalībvalstu tiesībās tomēr obligāti nekavē valsts tiesu, pēc savas iniciatīvas pārbaudot savu kompetenci vai noskaidrojot lietas dalībnieku argumentus, uzzināt līguma noteikuma negodīguma izvērtēšanai nepieciešamo juridisko un faktisko pamatojumu. Tāpat tai nav liegts tiesvedības praktiskās organizēšanas ietvaros ar lietas dalībniekiem iztirzāt lietas un strīda apstākļus, ciktāl tas ir juridiski un faktiski nepieciešams, un uzdot jautājumus [83]. Ja vien tāds tiesvedības organizēšanas pienākums valsts tiesībās ir paredzēts, valsts tiesai turklāt ir uzdevums panākt, lai lietas dalībnieki savlaicīgi un pilnīgi pamatotu visus nozīmīgos faktus, īpaši papildinot nepietiekamo informāciju par norādītajiem faktiem, nodrošinot pierādījumus un iesniedzot attiecīgus pieteikumus [84]. Ņemot vērā visu iepriekš izklāstīto, ir jānorāda, ka valsts tiesas izvērtēšanas pienākuma neesamībā līdzvērtības un efektivitātes principu pārkāpums nav saskatāms.

115. Kopienu vispārējais efektīvas tiesiskās aizsardzības tiesību princips prasa no dalībvalstīm, lai Eiropas Savienības pilsoņiem būtu

81 — Skat. šo secinājumu 67. punktu.

82 — Skat. šo secinājumu 112. punktu.

83 — Herb, A. *Europäisches Gemeinschaftsrecht und nationaler Zivilprozess*, Tībingene, 2007, 232. lpp., uzskata, ka materiālais tiesvedības organizēšanas pienākums esot piemērots līdzeklis, lai ņemtu vērā patērētāja tiesību aizsardzības intereses.

84 — Kā pamatoti skaidro iepriekš 76. zemsvītras piezīmē minētais Poissonnier, G., 2315. lpp., mūsdienās civillietu tiesnesis vairs nevar aprobežoties ar "šķīrējtiesneša uzdevuma izpildīšanu — skaitīt [āmura] piesitienus un atdod pusēm tiesvedības iniciatīvas tiesības". Civillietu tiesnesim kā pārvaldītājam un regulatoram civilprocesā esot aktīva loma. Patērētāju tiesību aizsardzībā tiesnesim būtu jābūt kā pretsvaram, kura uzdevums būtu rūpēties par noteikumu ievērošanu. Tas nenozīmējot, ka viņam būtu jāiestājas par vienu dalībnieku. Drīzāk viņam būtu jākalpo likumam. Patērētāju tiesību aizsardzības divkāršā funkcija izpaužas kā patērētāju aizsardzība un ētiskas uzvedības tirgū sekmēšana. Divkāršais mērķis tiesneša uzdevumu padarot mazliet citādu un bagātinot. Viņam esot jānodrošina likuma mērķa ievērošana un tā piemērošanas efektivitāte.

pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi, ar kuru palīdzību viņi tiesā var atsaukties uz Kopienu tiesībās garantētajam tiesībām. Iespēja īstenot savas tiesības tiesā tiesību īpašniekam ir elementāri svarīga, jo tā izšķir viņam piešķirtās tiesiskās pozīcijas praktisko vērtību. Tomēr no tā neizriet, ka Kopienu tiesībās tiek prasīts atteikties no pušu iniciatīvas civiltiesībās principa un aizvietot to ar *ex officio un izmeklēšanas principu*. Tāda prasība pilnīgi noteikti neatbilstu efektīvas tiesiskās aizsardzības mērķim un tādējādi pārkāptu Kopienu tiesību samērīguma principu [85]. Efektīvas tiesiskās aizsardzības princips vienīgi prasa, lai dalībvalstis veiktu vajadzīgos pasākumus, lai indivīdu pienācīgi pasargātu no viņam Kopienu tiesībās noteikto tiesību zaudēšanas tāpēc, ka viņš nav zinājis par nepieciešamajām procesuālajām darbībām un rīcību. Līdzekļu izvēlē dalībvalstīm ir rīcības brīvība. Kā adekvāts un vienlaicīgi dalībvalstu procesuālo autonomiju mazāk ierobežojošs līdzeklis lietas dalībnieku aizsardzībai, iespējams, būtu, piemēram, advokāta pārstāvības iespēja, bet apjomīgā un sarežģītā tiesvedībā — advokāta pārstāvības pienākums (saistībā ar juridiskās palīdzības nodrošināšanu), tiesas norāžu sniegšanas, jautājumu uzdošanas un informēšanas pienākums tiesvedībā, kā arī jau minētais tiesas tiesvedības organizēšanas pienākums [86].

4) Secinājums

116. Līdz ar to uz ceturto prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā valsts tiesai, kas pamana iespējamo līguma noteikuma negodīgumu, nav paredzēts pienākums pēc savas iniciatīvas veikt pārbaudi, lai konstatētu izvērtēšanai nepieciešamo juridisko un faktisko pamatojumu, ja saskaņā ar valsts procesuālajām tiesībām šāda pārbaude ir pieļaujama, tikai pamatojoties uz lietas dalībnieku pieteikumu, bet tie attiecīgu pieteikumu nav iesnieguši.

85 — Šajā sakarā iepriekš 83. zemsvītras piezīmē minētais Herb, A., 231. un 232. lpp.

86 — Skat. šo secinājumu 114. punktu.

VII — Secinājumi

117. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

"1) tāds valsts procesuālo tiesību regulējums, kurā valsts tiesām paredzēts pienākums savus lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu vienlaicīgi nosūtīt gan Tiesai, gan arī informācijai tieslietu ministram, nav pretrunā ne Tiesas Statūtu 23. pantam, ne citām Kopienu tiesību juridiskajām prasībām;

2) saskaņā ar EKL 234. pantu Tiesa ir kompetenta interpretēt arī jēdzienu "negodīgs līguma noteikums" Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkta izpratnē, kā arī šīs direktīvas pielikumā minētos noteikumus;

3) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tiek lūgta šāda interpretācija, Direktīvā 93/13 garantētā patērētāju tiesību aizsardzības līmeņa vienveidīgas interpretācijas interesēs visās dalībvalstīs var attiekties uz jautājumu par to, kādus aspektus valsts tiesa var ņemt vērā vai kādi aspekti tai ir jāņem vērā, ja direktīvā paredzētie vispārējie kritēriji tiek piemēroti īpašam individuālam līguma noteikumam;

4) Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā valsts tiesai, kas pamana iespējamo līguma noteikuma negodīgumu, nav paredzēts pienākums pēc savas iniciatīvas veikt pārbaudi, lai konstatētu izvērtēšanai nepieciešamo juridisko un faktisko pamatojumu, ja saskaņā ar valsts procesuālajām tiesībām šāda pārbaude ir pieļaujama, tikai pamatojoties uz lietas dalībnieku pieteikumu, bet tie attiecīgu pieteikumu nav iesnieguši."